

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Viešosios teisės katedra**

Austėjos Radžvilaitės,
V kurso, Tarptautinė ir Europos Sąjungos teisės
studijų šakos studentės

MAGRISTRO DARBAS

Proporcingumo principo samprata ir taikymas ESTT praktikoje

Vadovė: doc. dr. Skirgailė Žalimienė

Recenzentas: prof. dr. Egidijus Šileikis

Vilnius,

2020

TURINYS

Įvadas.....	4
1. Proporcingumo principo samprata	7
1.1. Proporcingumo principo istorinė kilmės raida	7
1.2. Proporcingumo principo koncepcija.....	12
2. Proporcingumo testas.....	18
2.1. Proporcingumo testas EŽTT	18
2.2. Proporcingumo testas ESTT	22
3. Proporcingumo principo taikymas ESTT praktikoje.....	28
3.1. Proporcingumo principo aiškinimo naujausios tendencijos ESTT praktikoje.....	28
3.2. Proporcingumo principo taikymas ESTT bylose, susijusiose su asmens duomenų apsauga	34
3.3. Proporcingumo principas ir pagrindinių teisių derinimas.....	41
IŠVADOS	51
ŠALTINIŲ SĄRAŠAS:.....	53
SANTRAUKA (lietuvių kalba)	
SUMMARY (užsienio kalba)	

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS

Šiame darbe bus naudojami tokie sutrumpinimai:

Chartija – Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija;

ES – Europos Sąjunga;

ESTT arba Teisingumo Teismas – Europos Sąjungos Teisingumo Teismas;

EŽTK arba Konvencija – Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija;

EŽTT – Europos Žmogaus Teisių Teismas.

Ivadas

Vienas iš bendrųjų teisės principų – proporcingumo principas. Šis principas yra išplėtotas ne tik įvairiuose teisės aktuose, bet ir EŽTT ir ESTT jurisprudencijoje. Šiame darbe proporcingumo principas bus daugiausia nagrinėjamas per ESTT prizmę, norint suprasti kokia jo samprata yra pateikiama šio teismo praktikoje. Kadangi šiais globaliais laikais, kai Lietuva yra ir ES narė, ir nacionalinė teisė yra susieta su viršnacionaline (ES) teise, kuri reguliuoja daugelį sričių, aktualu yra išnagrinėti kaip yra suprantamas vienas iš pagrindinių principų, taikomo tokios teisinės institucijos kaip ESTT.

Proporcingumo principo svarbą atspindi ir tai, kad *pripažinus proporcingumo ir nediskriminavimo principus kaip neatskiriamą bendrųjų Bendrijos teisės principų dalį, Bendrijos institucijų teisės aktų teisėtumas gali būti vertinami remiantis šiais teisės principais*¹. Be to, proporcingumo principas išplėtotas ESTT praktikoje, kurioje numatyta, kad proporcingumo principas – bendrasis ES teisės principas. Tai parodo, kad proporcingumo principas yra reikšmingas ne vien Europos Sąjungos teismų praktikje, tačiau ir teisėkūros bei teisės taikymo srityse, taikomas ne tik ES, jos institucijų, bet ir valstybių narių veiksams. Tai reiškia, kad jis taikomas galima sakyti visur, kur galioja ES teisė.² Tai, kaip principas yra išplėtotas ESTT teismų praktikoje, lemia ir nacionalinės valstybės teismus, įsatumus. Šiuo darbu bus siekiama išplėtoti proporcingumo principo sampratą ir taikymo ypatumus. Siekiant atskleisti proporcingumo principo sampratos specifiką bus nagrinėjama ESTT praktika, atitinkama Teisingumo Teismo argumentacija, bus atsižvelgiama kokius proporcingumo testus taiko ESTT. Vėliau, analizuosiu kaip plėtojamas proporcingumo principas bylose, susijusiose su asmens duomenų apsauga, nagrinėsiu kokios yra šio principo taikymo tendencijos, atsižvelgiant į tai, kad asmens duomenų apsaugos bylose dėl globalizacijos ir greitai vykstančių techninių pasikeitimų, proporcingumo principas savo lankstumu gali padėti nustatyti pusiausvyrą tarp skirtingų teisių ir interesų.

Šio darbo **temos aktualumas** pasireiškia tuo, kad nors anksčiau buvo rašyta panašių darbų, bet jie daugiausia apsiribodavo tik ESTT praktika. Šiame darbe tam, kad proporcingumo principo samprata būtų tinkamai išplėtotą bus remiamasi ir apžvelgiama kaip

¹Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 1977 m. spalio 19 d. sprendimas *Ruckdeschel and Others prieš Hauptzollamt Hamburg-St Annen*, sujungtos bylos 117/76 ir 16/77, Rink., 1977, p. 2237, 15 p.

² DANĖLIENĖ, I. Proporcingumo principas administracinėje teisėje: daktaro disertacija Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2012. p. 60.

proporcingumo testas išvystytas EŽTT ir, bus nagrinėjama kaip taikomas proporcingumo principas ESTT sprendimuose, susijusiuose su asmens duomenų apsauga ir pagrindinėmis teisėmis. Šiame tyrime bus analizuojama ir teisės autorių nuomonė, kaip jie supranta proporcingumo principą, kokios problemos kyla plėtojant proporcingumo principo sampratą ESTT jurisprudencijoje.

Darbo tikslas – Atskleisti šio principo istorinę kilmę ir išplėtoti proporcingumo principo sampratą ESTT, atskleisti naujausias tendencijas kaip yra suprantamas ir taikomas proporcingumo principas. Atskleisti proporcingumo principo taikymo trūkumus ir įvertinti proporcingumo principo įtaką ESTT sprendimuose, susijusiuose su asmens duomenų apsauga.

Darbo uždaviniai ir objektas – Išnagrinėti proporcingumo principo formavimosi raidą teritoriniu aspektu. Atskleisti ESTT taikomo proporcingumo tyrimo ypatumus. Išnagrinėti kaip taikomas proporcingumo principas bylose, susijusiose su asmens duomenų apsauga. Išanalizuoti proporcingumo principo reikšmę, padedant pasiekti pusiausvyrą tarp skirtingų teisių. Objektas – proporcingumo principas ESTT praktikoje.

Tyrimo metodai:

Atsižvelgiant į magistrinio darbo keliamus uždavinius, šiame tyrime yra naudojami tokie metodai: mokslinės literatūros analizės metodas, istorinis, lyginamasis, sisteminis, bylų ir dokumentų analizės.

- **Mokslinės literatūros analizės metodas** - yra naudojamas nagrinėti ir analizuoti įvairiuose moksliniuose straipsniuose pateiktą informaciją.
- **Istorinis** – taikomas, kad suprasti kaip vystėsi proporcingumo principas nuo seniausių laikų.
- **Lyginamasis metodas**- šiuo metodu lyginamos tarpusavyje bylos, įvairių autorių nuomonės.
- **Sisteminis metodas** – išaiškinti ESTT sprendimus.
- **Dokumentų analizės metodas** naudotas nagrinėjant teisės aktus ir kitus dokumentus.
- **Bylų analizės** – sistemingai analizuoti ESTT sprendimus.

Darbo originalumas – Panašia tema jau buvo rašyta pora magistrinių darbų³. Apžvelgiant, kokie darbai yra atlikti užsienio autorių, galima paminėti, kad yra pora mokslinių darbų susijusių temomis.⁴

Šis darbas išsiskiria tuo, kad jame nagrinėjamos naujausios ESTT bylos ir analizuojamos bylos tokiose srityse kaip asmens duomenų apsauga. Be to, skiriama dėmesio proporcingumo principo istorinei raidai ir apžvelgiamas proporcingumo testas ne tik ESTT, bet ir EŽTT.

Svarbiausi šaltiniai – Šiame darbe pats svarbiausias šaltinis yra ESTT praktika ir kiti šaltiniai - tai įvairūs mokslininkų darbai, tokie kaip Vasiliki Kosta „The Principle of Proportionality in EU Law: An Interest-based Taxonomy“, Valentina Vadi „A History of Success? Proportionality in International Economic Law“, Panomariovo Artūro ir Losio Egidijaus „Proportionality: from the concept to the procedure“, Eric Engle „The History of the General Principle of Proportionality: An Overview“ ir kt.

Be to, nagrinėjamos disertacijos: Ingridos Danėlienės „Proporcingumo principas administracinėje teisėje“ ir Erikos Leonaitės „Proporcingumo principas Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudencijoje“ kaip papildomi šaltiniai.

³Magistro darbas. Jucius E. „*Proporcingumo principas Europos Sąjungos Teisingumo Teismo Jurisprudencijoje*“.

Magistro darbas Kviklys B. „*Proporcingumo principo aiškinimas pagal Europos Bendrijų Teisingumo Teismo praktiką*“.

⁴Giovanni, L. Master's Thesis: Privacy and proportionality;

Pätälä, S. Master's Thesis: The principle of proportionality in exceptions to the abolition of internal border control in the EU.

1. Proporcingumo principo samprata

1.1. Proporcingumo principo istorinė kilmės raida

Proporcingumo principo istorinės šaknys siekia Antikos laikus. Aristotelio veikale Nikomacho etika – yra teigiama, kad tai, kas teisinga yra ir proporcinga. Neteisingas žmogus pažeidžia lygybę - ir paskirstymo, ir sutarties. Reguluojamasis teisingumas - tai vidurys tarp nuostolio ir pelno. Be to, knygoje nurodoma, kad teisingumas nėra vienareikšmis, todėl skiriamos dvi jo atmainos ir kalbėsime apie kiekvieną iš jų, kokia prasme jos yra vidurio laikymasis⁵. Manoma, kad tai - anksčiausias žinomas istorinis šaltinis, kuriame paminėtas proporcingumo principas teisiniame kontekste.⁶ Pabrėžiama, kad nors pats proporcingumo principas evoliucionavo, tapo tikslesnis, bet išliko samprata, kad turi būti teisingi santykiai tarp valstybės ir piliečio, pritaikyti pagal įstatymų viršenybę.⁷

Tuo tarpu kiti teisės darbų autoriai teigia, kad proporcingumo principo istorinės šaknys yra dar senesnės - proporcingumo samprata, kuri yra plėtojama ir analizuojama kaip teisingumo sampratos sudedamoji dalis, egzistuoja jau nuo tada, kai atsirado organizuotos visuomenės modelis. Pavyzdžiui, galima atsekti proporcingumo sampratos užuomazgas jau Karaliaus Hamurabio teisės rinkinyje (1792–1750 m. Pr. Kr.), kur ši sąvoka, visų pirma, yra susijusi su teisingumo vykdymu teismuose skiriant bausmes ir kompensuojant padarytą žalą.⁸ Taigi, proporcingumo samprata keitėsi, evoliucionavo, bet jos pirminės ištakos siekia vienus seniausių pasaulio rašytinių teisynų, o tai įrodo proporcingumo ilgaamžiškumą ir reikšmingumą.

Yra manoma, kad graikų teisingumo deivė Temidė, rankose laikanti svarstyklės, iš tiesų yra susijusi su proporcingumo principo užuomazgomis. Manoma, kad svarstyklės

⁵ARISTOTELIS. Nikomacho etika: rinkiniai raštai. Vilnius: Mintis, 1990, p. 61–273. Aristotelis kaip pradininkas minimas - DANĖLIENĖ, I. Proporcingumo principas administracinėje teisėje: daktaro disertacija Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2012. p. 29-30 taip pat minimas ir toliau analizuojamame straipsnyje ENGLE, .*The History of the General Principle of Proportionality: an Overview*.

⁶ ENGLE, .*The History of the General Principle of Proportionality: an Overview* [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. gruodžio 17 d.]. Prieiga per internetą: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1431179>p.3-4.

⁷ ENGLE, .*The History of the General Principle of Proportionality: an Overview* [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. gruodžio 17 d.]. Prieiga per internetą:

<https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1431179>p.4.

⁸LOŠIS, E; PANOMARIOVAS, A. Proportionality: from the concept to the procedure:*Jurisprudencija*, 2010, Nr. 2 ,(120). p. 259.

kuriomis galima „pasverti“ ir „vertinti visus įrodymus, simbolizavo asmeninę atsakomybę bei objektyvumo ir tiesos siekį.“⁹

Vėliau, viduramžių laikais, Tomas Akvinietis plėtojo Cicerono pateiktą principo sąvoką, kurios esmė yra teisingas santykis arba tinkama proporcija ir nurodė atitiktis proporcingumui nustatymo žingsnius. Pagal Tomą Akvinietį pateikiama samprata yra tokia: „valstybėms įgyvendinant savigynos teisę, tam, kad panaudojama jėga būtų teisinga, ji neturėtų viršyti to, kas yra būtina (pirma), būti, vadovaujantis taisyklėmis/teise (antra), įgyvendinama suvereno (trečia) “. ¹⁰ Šį minėtą modelį, kuris bendrąja prasme yra skirtas valstybių savigynai, nurodoma, kad teisės filosofas ir teisėtyrininkas Hugo Grocijus jį priskyrė bendriesiems teisės principams, remdamasis, tuo, kad šis principas yra taikytinas ne tik santykiuose tarp valstybių, bet ir santykiuose tarp individualių asmenų.¹¹

Galima teigti, kad proporcingumo sąvoka jau XVII Europoje yra vystoma ir plėtojama ir netgi yra kalbama apie proporcingumą kaip skirtą ne tik valstybių santykiams, bet ir individualių asmenų.¹²

Vis dėl to, ankstesni minėti atvejai yra susieti tik su paties proporcingumo samprata, o pats proporcingumo principas, kaip atskiras principas, vystymosi pradžia yra susijusi su Karlo Gottliebo Savarezo 1791 m. suformuotu principu, t.y su vadinamuoju viešosios teisės principu, pagal kurį „valstybė turi teisę apriboti asmens teisę tik tiek, kiek tai būtina visų kitų laisvei ir saugumui apsaugoti“.¹³

Analizuojant kaip toliau vystėsi proporcingumo principas, reikia pastebėti, kad dauguma teisės mokslininkų sutinka, kad šiuolaikinė proporcingumo principo samprata yra kildinama iš 1794 m. Prūsijos įstatymo. Šiame įstatyme buvo įtvirtinta „būtinų priemonių“ taisyklė, kuri suteikė policijai galimybę veikti „palaikant viešąją tvarką“.¹⁴

⁹ DANĖLIENĖ, I. Proporcijumo principas administracinėje teisėje: daktaro disertacija Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2012. p. 29.

¹⁰ DANĖLIENĖ, I. Proporcijumo principas administracinėje teisėje: daktaro disertacija Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2012. p. 32.

¹¹*Ibid.*

¹²*Ibid.*

¹³LOSIS, E; PANOMARIOVAS, A. Proportionality: from the concept to the procedure:*Jurisprudencija*, 2010, Nr. 2 ,(120). p. 259.

¹⁴LOSIS, E; PANOMARIOVAS, A. Proportionality: from the concept to the procedure:*Jurisprudencija*, 2010, Nr. 2 ,(120). p. 260.

Todėl yra teigiama, jog proporcingumo principo sąvoką „išrado“ prūsų teisininkas Karlas Gottliebas Savarezas.¹⁵

Devyniolikto amžiaus pradžioje Prūsijos vyriausiasis administracinis teismas pateikė išsamesnį „būtinų priemonių“, kurios minimos įstatyme taisyklės aiškinimą, teismas nusprendė, kad turi būti užtikrintas teisingas santykis tarp padarinių ir taikytinų priemonių (veikų) tam, kad būtų pripažinti institucijų, t. y. policijos, veiksmai teisėtais.¹⁶ Be to, buvo nustatyta, kad pasirinkta priemonė būtų pripažinta teisėta, ji taip pat turi atitikti antrąją sąlygą, t.y. efektyvumo sąlygą. Pasirinkta priemonė turi padėti pasiekti užsibrėžtą tikslą. Toks „būtinų priemonių“ taisyklės paaiškinimas padėjo pasklisti proporcingumo sampratą ir plėtoti Prūsijos ir Vokietijos teisėje bei moksliniuose tyrimuose.¹⁷ Taigi, proporcingumo principo pradžią Europoje, neabejotinai, galima sieti su Prūsija. Prūsijoje, pradėjo vystytis šiuolaikinio proporcingumo principo samprata, kuri vėliau pasklido ir į kitas Europos ir pasaulio šalis.

Reikia pastebėti, kad dabar Vokietija yra viena iš valstybių, kurioje ypatingas dėmesys skiriamas proporcingumo principo turinio išaiškinimui ir kurioje šis principas plėtojosi ir evoliucionavo. Pradžioje proporcingumo principo samprata buvo abstrakti, tačiau vėliau įgijo tam tikrą oficialų turinį dėl išplėtos konstitucinės ir administracinės teisės doktrinos. Vis dėl to, proporcingumo principas nėra oficialiai įtvirtintas Vokietijos konstitucijoje, nors nuo pat Vokietijos konstitucinio teismo pradžios, šis principas laikomas nerašytu konstituciniu principu ir yra išvedamas iš „teisėtumo“ principo. Išplėta Vokietijos konstitucinė doktrina proporcingumo koncepciją įtvirtino kaip visuotinai privalomą taisyklę (principą), taikomą beveik visose reguliavimo srityse. Teigiama, kad nors proporcingumo principas nebuvo ir nėra įtvirtintas Vokietijos Pagrindiniame įstatyme¹⁸, bet proporcingumo principas yra „nerašyta konstitucine aksioma“, kuri išvedama iš teisinės valstybės principo ir pagrindinių asmens teisių esmės¹⁹. Be to, reikia pastebėti, kad po antrojo pasaulinio karo, 1949 m. priimtame Vokietijos Pagrindiniame įstatyme, proporcingumo principas nebuvo

¹⁵PETERS Anne. *Proportionality as a Global Constitutional Principle*. Max Planck Institute for Comparative Public Law & International Law (MPIL) Research Paper No. 2016-10. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019m. gruodžio 21 d.]. Prieiga per internetą: <<https://ssrn.com/abstract=2773733>> p.2.

¹⁶ LOSIS, E; PANOMARIOVAS, A. Proportionality: from the concept to the procedure: *Jurisprudencija*, 2010, Nr. 2, (120). p. 260.

¹⁷*Ibid.*

¹⁸ Vokietijos Pagrindinis įstatymas (Basic Law for the Federal Republic of Germany) t.y. kitaip vadinama Vokietijos Konstitucija.

¹⁹ DANĖLIENĖ, I. Proporcengumo principas administracinėje teisėje: daktaro disertacija Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2012. p. 38.

įtvirtintas, bet jis kaip iš pamatinių teisių esmės kylantis reikalavimas, buvo perimtas ir taikomas Konstitucinio Teismo praktikoje, kur buvo išplėtotas tradicinis „vokiškas“ trijų elementų proporcingumo tyrimo testas, sudarytas iš tinkamumo, būtinumo ir proporcingumo siaurąja prasme²⁰.

Mokslininkas mano, kad Vokietijoje proporcingumo sampratos taisyklė, kuri kartais vadinama „besaikio prievartos naudojimo draudimu“, visų pirma, įpareigoja vykdomąją ir įstatymų leidžiamąją valdžią naudoti tinkamas, subalansuotas priemones stengiantis pasiekti nustatytus tikslus; antra, ši taisyklė turi būti praktikuojama visose viešosios teisės teisinio reguliavimo srityse ir jokia atskira teisės šaka (įskaitant baudžiamąją ir baudžiamojo proceso įstatymus) negali jos atsisakyti; trečia, ji susijusi su visais atliktais veiksmais, atliktais valstybės nepaisant jų formos ar turinio. Tai reiškia, kad tiek įstatymų leidėjas, nustatantis prievartos priemonių formas ir jų taikymo pagrindus, tiek vykdomosios ir teisminės valdžios atstovai, praktiškai taikantys apibrėžtas prievartos priemones, turi atitikti proporcingumo principo reikalavimus.²¹

Proporcingumo samprata, išplėtotą Vokietijos teisės doktrinoje, buvo sėkmingai priimta ir išvystyta tarptautinių teismų praktikoje, pripažįstant, kad tai yra „viešosios teisės normos, kurios turi būti taikomos viešai“. Šis principas pirmą kartą buvo pritaikytas byloje, kai dar egzistavo Anglijų ir Plieno bendrija, byloje 8/55 Belgijos angliakasių federacija prieš aukščiausią valdžią²². Šioje byloje buvo teigta, kad aukščiausios valdžios veiksmai turi būti proporcingi, neteisėtos veiklos sunkumui²³. Minėtoje byloje dar nebuvo paminėtas tiesiogiai pats proporcingumo principas, o jau kitoje byloje *Handelsgesellschaft* proporcingumas yra laikomas bendruoju teisės principu²⁴.

Vis dėl to, yra autorių, kurie nesutinka, nes jiems iš paties *Handelsgesellschaft* sprendimo nėra aišku, iš kokio būtent šaltinio Teisingumo Teismas kildino proporcingumo principą: ar iš bendrųjų Bendrijos teisės principų ar iš EB Sutarties 40(3) straipsnio²⁵, nes

²⁰ LEONAITĖ, E. Proporciningumo principas Europos Žmogaus Teisių Teismo Jurisprudencijoje: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2013, p. 33.

²¹ LOSIS, E; PANOMARIOVAS, A. Proportionality: from the concept to the procedure: *Jurisprudencija*, 2010, Nr. 2, (120), p. 260-261.

²² USHER John. *A Bendrieji Europos Bendrijos teisės principai* ALK/Naujoji Rosma, 2001m. p.49.

²³ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 1956 m. Lapkričio 29 d. sprendimas *Fédération Charbonnière de Belgique* 8/55, EU:C:1956:11.

²⁴ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 1970 m. Gruodžio 17 d. sprendimas *Internationale Handelsgesellschaft* Case 11-70, EU:C:1970:114.

²⁵ Europos Sąjungos sutarties ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos. OL, 2010 C 83/01.

sprendime yra paminėti abu šaltiniai.²⁶ Be to, yra teisės mokslininkų, kurie mano, kad proporcingumo principas turėtų būti kildinamas iš teisinės valstybės principo (angl. rule of law), kuriuo grindžiamas visas Bendrijos teisinis reguliavimas.²⁷ Taigi, mokslininkė teigia, kad vienareikšmiškos nuomonės dėl proporcingumo principo kilmės nėra, nes yra keli požiūriai dėl proporcingumo principo vystymosi.

Įdomu pastebėti ir įvertinti, atskleidžiant proporcingumo principo įsitvirtinimo istoriją, tai, kad proporcingumo principas pirmąkart tapo tiesioginiu rašytiniu teisės principu, tik kai jis buvo įtvirtintas Maastrichto sutartimi²⁸ 3b straipsnyje, kuriame teigiama, kad „Bendrija veikia neperžengdama šios Sutarties jai suteiktų įgaliojimų ir paisydama jai šia Sutartimi iškeltų tikslų. Pagal subsidiarumo principą Bendrija imasi veiksmų srityse, kurios nepriklauso jos išimtinai kompetencijai, tik tada ir tokiu mastu, kai siūlomo veiksmo tikslų valstybės narės negali deramai pasiekti, o Bendrija dėl siūlomo veiksmo masto arba poveikio gali juos pasiekti geriau. Bendrija nesiima jokių veiksmų, kurie nėra būtini siekiant šios Sutarties nustatytų tikslų.“²⁹

Taigi, nors proporcingumo principas buvo įtvirtintas gana vėlai, bet jo raidai daug įtakos turėjo ir ankstesni pasauliniai karai. Nes būtent proporcingumo principas Vokietijoje buvo pripažintas vienu iš fundamentaliųjų (bendrųjų) teisės principų, kuris riboja vykdomosios, teisminės ir įstatymų leidžiamosios valdžios galias.³⁰ Be to, tam, kad būtų atsižvelgta į tai kaip teisės poveikio priemonė atitinka proporcingumo principą, yra taikomas proporcingumo testas iš tokių elementų kaip tinkamumas, būtinumas ir proporcingumas siaurąja prasme. Pabrėžiama, kad toks proporcingumo tyrimas (testas) yra taikomas daugiau kaip 50 metų.³¹ Svarbu pastebėti, kad Vokietijos teisėje išplėtotą proporcingumo sampratą sudarė sąlygas formuoti ne tik ir Europos Sąjungos teisėje taikomą proporcingumo principą, kuris dabar yra taikomas ir ESTT, EŽTT ir kitose teisinėse institucijose.³²

²⁶ DANĖLIENĖ, I. Proporciumo principas administracinėje teisėje: daktaro disertacija Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2012. p. 52-54.

²⁷*Ibid.*

²⁸Europos Sąjungos sutartis OL 1992, C 191.

²⁹DLUGOSZ, J. *The Principle of Proportionality in European Union Law as a Prerequisite for Penalization [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://ppuam.amu.edu.pl/uploads/PPUAM%20vol.%207/Dlugosz.pdf>.*

³⁰ DANĖLIENĖ, I. Proporciumo principas administracinėje teisėje: daktaro disertacija Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2012. p.33.

³¹ DANĖLIENĖ, I. Proporciumo principas administracinėje teisėje: daktaro disertacija Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2012. TEISĖJe p. 41-42.

³² DANĖLIENĖ, I. Proporciumo principas administracinėje teisėje: daktaro disertacija Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2012. p. 42-43.

Užbaigiant proporcingumo principo istorinę raidą, reikėtų paminėti, kad dabar proporcingumo principas yra suprantamas kaip pusiausvyros siekis tarp skirtingų interesų.

1.2. Proporcingumo principo koncepcija

Yra tokių teisės mokslininkų, kurie mano, kad ES nėra tinkamo proporcingumo tyrimo modelio, o argumentuojama tuo, kad iš principo išaiškinimo galima pastebėti, jog pats principas nėra aiškus ar apibrėžtas. Be to, tam tikrame principo taikymo etape galima suabejoti, ar teismas, tvirtindamas, kad taiko proporcingumo principą, iš tikro jį taiko.³³

Kiti autoriai teigia, kad „proporcingumas įvardija pagrindinę teisingumo koncepciją, sustiprinančią individualių teisių apsaugą tiek nacionaliniu, tiek daugiau nei nacionaliniu (supranacionaliniu) lygiu“. Šia koncepcija ne vieną kartą buvo pasinaudota Europos Sąjungos Teisingumo teisme ir tokia koncepcija yra inkorporuota ir į Amsterdamo sutarties tekstą³⁴. Vis dėl to, svarbu atkreipti dėmesį, kad labai svarbus yra ir konkretus kontekstas, kuriame panaudojama koncepcija, ir nuo to priklauso šios koncepcijos turinys.³⁵

Yra galima klasifikacijos būdu išskirti kontekstus, kada minėta koncepcija yra naudojama:

- Apibrėžiant Bendrijos bei jos institucijų kompetenciją ar įstatymų leidybos įgaliojimus;
- Nustatant prievolių, taikomų bendrijos teisės subjektams teisėtumą;
- Įvertinant valstybių narių elgesį, kai jos veikia Bendrijos teisės ribose.

Tokios koncepcijos inkorporavimo į Sutartį, sukelia klausimų, Bendrijos kompetencijos ir įstatymų leidybos galių kontekste su subsidiarumo koncepcija.³⁶ Subsidiarumo apibrėžimas buvo pateiktas Sutarties³⁷, 5 straipsnyje. Ten nurodyta, kad „Bendrija nesiima jokių veiksmų, kurie nėra būtini siekiant šios sutarties nustatytų tikslų“. O prie Amsterdamo

³³SAUTER W. *Proportionality in EU Law: A Balancing Act?* [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. vasario 5 d.]. Prieiga per internetą: <<https://ssrn.com/abstract=2208467>>p. 441-442. Šiose eilutėse autorius remiasi Harbo.

³⁴Amsterdamo sutartis, kuria iš dalies keičiama Europos Sąjungos sutartis, Europos Bendrijų steigimo sutartis ir tam tikri su jomis susiję aktai, OL, 1997, C 340 p.1.

³⁵ USHER John. A: *Bendrieji Europos Bendrijos teisės principai* ALK/Naujoji Rosma, 2001m. p. 45.

³⁶*Ibid.*

³⁷Europos Bendrijos steigimo sutarties suvestinė redakcija, OL, 2006, C 321.

sutarties³⁸ esančiame protokole dėl subsidiarumo ir proporcingumo principų taikymo yra nurodyta, kad kiekviena institucija, vykdydama jai steiktus įgaliojimus, turi garantuoti, kad būtų laikomasi subsidiarumo ir proporcingumo principų - „kurie numato, kad Bendrija nesiima jokių veiksmų, kurie nėra būtini siekiant Sutarties nustatytų tikslų“. Taigi, minėta straipsnio nuostata yra pateikiama kaip proporcingumo apibrėžimas. Svarbu atkreipti dėmesį, kad šiame apibrėžime yra pabrėžiama kaip Bendrija turi veikti, o ne aptariami jos veiklos padariniai.³⁹

Tą įrodo byla Vokietijos Federacinė Respublika prieš Europos Sąjungos Tarybą⁴⁰, kurioje buvo nustatyta, kad proporcingumo principas ES institucijų taikomos priemonės būtų tinkamos užsibrėžtiems tikslams pasiekti, nesiimant to, kas nėra būtina.⁴¹

Vis dėl to, precedentinės teisės proporcingumo doktrina būna naudojama, tada kai reikia nustatyti prievolių, taikomų bendrijos teisės subjektams tesėtumą. Ši doktrina dažniau analizuoja ne ES institucijų veiksmų pasekmes, o ar institucijos turėjo veikti.⁴² Taigi, svarbu atkreipti dėmesį, kad yra atvejų, kai subjektas yra ES institucijos ir ESTT nagrinėja ne minėtų institucijų veiksmų pasekmes, o ar ES institucijos turėjo diskreciją veikti ir ar jų veiksmai buvo teisėti. Taigi, Toks ESTT aiškinimas iš esmės sutampa su tuo, kaip proporcingumo principas įtvirtintas Maastrichto sutartyje⁴³, kur pabrėžiama Bendrijos galimybė veikti, o ne jos veiklos padariniai.

Tokia samprata yra nustatyta byloje *Fromançais*.⁴⁴ ESTT nurodė, kad norint nustati ar Bendrijos teisės nuostata neprieštarauja proporcingumo principui, pirmiausia būtina išsiaiškinti ar joje numatytos priemonės tikslui pasiekti atitinka paties tikslo svarbą ir, antra, ar jos tikrai yra būtinos tam tikslui pasiekti. Toks ESTT sprendimas, suponuoja, kad labiau yra vertinamos naudojamos priemonės, o ne pačios veiklos reikalingumas.⁴⁵

³⁸Amsterdamo sutartis, kuria iš dalies keičiama Europos Sąjungos sutartis, Europos Bendrijų steigimo sutartis ir tam tikri su jomis susiję aktai, OL, 1997 C 340 p.1.

³⁹ USHER John. A:*Bendrieji Europos Bendrijos teisės principai* ALK/Naujoji Rosma, 2001m. p. 46.

⁴⁰Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 1994 m. Rugsėjo 9 d. sprendimas *Vokietijos Federacinė Respublika prieš Europos Sąjungos Tarybą* C-359/92, EU:C:1994:306.

⁴¹ USHER John. A:*Bendrieji Europos Bendrijos teisės principai* ALK/Naujoji Rosma, 2001m. p. 46.

⁴² USHER John. A:*Bendrieji Europos Bendrijos teisės principai* ALK/Naujoji Rosma, 2001m. p. 47.

⁴³Europos Sąjungos sutartis OL 1992, C 191,

⁴⁴ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 1983 m. Vasario 23 d. sprendimas *Fromançais* C-66/82, EU:C:1983:42.

USHER, John. A:*Bendrieji Europos Bendrijos teisės principai* ALK/Naujoji Rosma, 2001m. p. 48.

Tuo tarpu, kitoje byloje R prieš Žemės ūkio, žuvų ir maisto ministrą it kt⁴⁶, ESTT priminė, kad jau yra ne kartą pabrėžęs, kad proporcingumo principas yra vienas iš bendrųjų Bendrijos teisės principų. Remiantis šiuo principu, ekonominės veiklos draudimo teisėtumas priklauso nuo to, ar draudžiančios priemonės tinkamos ir būtinos, kad būtų pasiekti teisės akto numatyti tikslai. Tokiu atveju, kai reikia, išsirinkti vieną priemonę iš kelių, išėitis turėtų būti mažiausiai komplikauta priemonė, o atsiradę nuostoliai negali būti neproporcingi pasiektiems tikslams. Vis dėl to, ESTT pabrėžė, kad Bendrijos veiksmų sukeltos net ir nepakankamai nepalankios finansinės pasekmės tam tikriems prekybininkams, gali būti pateisinamos, jei siekiami tikslai yra iš tikrųjų tokie svarbūs, kad būtų galima tai pateisinti.⁴⁷ Taigi, šiame ESTT sprendime yra įtvirtinama, kad pasekmės gali būti pateisinamos, jeigu tai pateisina labai svarbūs tikslai.

Vertinant valstybių narių elgesį joms veikiant Bendrijos teisės ribose, situacijose kai svarstomos nacionalinės priemonės, kurias iš principo Bendrijos teisė leidžia naudoti, bet jų taikymas apribotų sutarties laisvių vykdymą, yra išnagrinėtas irišsamus tokios situacijos apibendrinimas pateiktas byloje Gebhard⁴⁸. Šioje byloje nustatyta, kad nacionalinės priemonės, galinčios sutrikdyti ar padaryti mažiau patrauklų pagrindinių laisvių, kurias garantuoja sutartis, taikymą, turi būti tinkamos, kad būtų užtikrintas jų keliamų tikslų pasiekimas. Ir tokiomis priemonėmis neturi būti numatyta to, kas nėra būtina siekiant tikslų.⁴⁹ Taigi, turi būti pagrįstas suvaržymų būtinumas ir pasirinktos priemonės turėtų būti mažiausiai varžančios, kad būtų pasiekti numatyti tikslai.

Nagrinėjant toliau proporcingumo principo koncepciją, ESTT panašiai pasisakė dar vienoje byloje, pagal kurią dar kartą pakartojo, kokių atveju proporcingumo principas turi būti taikomas: remiantis proporcingumo principu, priemonės, kuriomis ūkio subjektams yra nustatomi finansiniai mokesčiai, yra teisėtos tik tokiu atveju, jei jos yra tinkamos ir būtinos tikslams, kurių teisėtai siekiama minimais teisės aktais, pasiekti. Be to, teismas pažymėjo, kad kai yra pasirinkimas tarp kelių tinkamų priemonių, turi būti pasirenkama mažiausiai apsunkinanti priemonė, o nustatyti mokesčiai neturi būti neproporcingi siekiamam tikslui.⁵⁰

⁴⁶ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 1990 m. Lapkričio 13 d. sprendimas *Fedesa* C-331-88, EU:C:1990:391.

⁴⁷ USHER John. A:*Bendrieji Europos Bendrijos teisės principai* ALK/Naujoji Rosma, 2001m. p. 47.

⁴⁸ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 1995 m. lapkričio 30 d. sprendimas *Gebhard* C-55-/94, EU:C:1995:411.

⁴⁹ USHER John. A:*Bendrieji Europos Bendrijos teisės principai* ALK/Naujoji Rosma, 2001m. p. 48-49.

⁵⁰ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 1989 m. Liepos 11 d. sprendimas *Hermann* Case 265/87, EU:C:1989:303.

Be to, ESTT yra pažymėjęs, kad tam tikrais atvejais valstybė turi pareigą įrodyti, kad teisės aktai atitinka proporcingumo principą, t. y. kad jie būtini nurodytam tikslui pasiekti, ir kad šio tikslo negalima pasiekti mažesnio masto arba mažesnę poveikį Sąjungos vidaus prekybai darančiais draudimais ar apribojimais⁵¹.

Be to, ESTT detalizuoja, jog „pateisinamosios priežastys, kuriomis valstybė narė gali remtis, turi būti papildytos šios valstybės priimtos ribojamosios priemonės tinkamumo ir proporcingumo įrodymais ar analize bei konkrečiais įrodymais, pagrindžiančiais jos argumentus“. Kartu ESTT dar pažymi, kad įrodinėjimo našta negali būti tokia didelė, kad apimtų kompetentingų nacionalinių institucijų pareigą priimant nacionalinės teisės aktusaiškiai įrodyti, jog tomis pačiomis sąlygomis nebuvo jokios kitos galimos priemonės įgyvendinti šį teisėtą tikslą, ESTT pabrėžia, kad teismas turi patikrinti ir įvertinti ar įrodymai, leidžia teigti, kad pasirinktos priemonės yra galimos.⁵² Taigi, įvertinant ar buvo proporcingumo principo pažeidimas, būtina, kad būtų pateikiami ir įrodymai ir analizė, kartu, yra pripažįstama, kad įrodinėjimo našta negali būti per sunki.

Egzistuoja „Dvigubo proporcingumo testo“ koncepcija, kuri teigia, kad „įsikišimas į atskirų šalių teises turi būti vertinamas atskirai, pagal proporcingumo testą“.⁵³ Tai reiškia, kad teoriškai vienoje byloje gali būti atliekamas dvigubas proporcingumo testas. Tokiu atveju teisėjas įvertintų abiejų teisinio ginčo šalių pagrindines teises ir nuspręstų dėl jų galimų apribojimų, kurie būtų proporcingi. Atlikus tokią abiejų ginčo šalių teisių analizę, tai padėtų pasiekti pusiausvyrą tarp susijusių teisių, atsižvelgiant į jų konkrečią reikšmę nagrinėjamu atveju. Teigiama, kad tokio tipo proporcingumo tyrimas yra žinomas Europos teismų praktikoje, nes Europos Žmogaus Teisių Teismas savo sprendime byloje Von Hannover prieš Vokietiją nusprendė, kad abejos teisės, kurios yra įtvirtintos EŽTK⁵⁴ (šiuo atveju: saviraiškos laisvė prieš teisę į privatumą), nusipelno, kad būtų vienodai vertinamos ir gerbiamos, ieškant balanso tarp jų, proporcingumo principo atžvilgiu.⁵⁵

⁵¹ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2015 m. gruodžio 23 d. sprendimas *Scotch Whisky Association* C-333/14, EU:C:2015:845.

⁵² Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2015 m. gruodžio 23 d. sprendimas *Scotch Whisky Association* C-333/14, EU:C:2015:845.

⁵³ CHANTAL M. Unchart(er)ed territory: EU fundamental rights and national private law. [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. vasario 7 d.]. Prieiga per internetą: <https://pure.uva.nl/ws/files/719572/156248_437924.pdf> p. 3.

⁵⁴ 1950 m. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. *Valstybės žinios*, 1995, Nr. 40-987.

⁵⁵ *Ibid.*

Nagrinėjant „dvigubo proporcingumo testo“ koncepciją ESTT praktikoje, reiktų pažymėti, kad kol kas ji nėra pilnai įgyvendinta, bet yra pora bylų pavyzdžių, kuriose dvigubas proporcingumas taikomas, nors ir ne pilna apimtimi.

Byloje *Sky Österreich*⁵⁶ ESTT pakartojo, kad reikia įgyvendinti proporcingumo principą, kaip numatyta Chartijos⁵⁷ 52 straipsnio 1 dalyje. O pagal šią nuostatą bet koks Chartijos pripažintų teisių ir laisvių įgyvendinimo apribojimas turi būti numatytas įstatymo ir nekeisti šių teisių ir laisvių esmės, taip pat, remiantis proporcingumo principu, turi būti būtinas ir tikrai atitikti Sąjungos pripažintus bendrus interesus arba būti reikalingas kitų teisėms ir laisvėms apsaugoti.

Galiausiai ESTT konstatavo, kad „kai nagrinėjamos dvi Sąjungos teisės sistemoje saugomos pagrindinės teisės ir laisvės, galimą Sąjungos teisės nuostatos neproporcingumą reikia vertinti atsižvelgiant į būtinybę suderinti reikalavimus, susijusius su šių skirtingų teisių ir laisvių apsauga ir teisinga jų pusiausvyra“. ESTT nusprendė, jog „Sąjungos teisės aktų leidėjas pagrįstai galėjo nustatyti televizijos programų transliavimo išimtinių teisių turėtojų laisvės užsiimti verslu ribojimus, kurie vėliau įtvirtinti Direktyvos 2010/13 15 straipsnio 6 dalyje, ir teigti, kad iš šios nuostatos kylantys nepatogumai nėra neproporcingi ja siekiamiems tikslams ir kad jais sukuriama šioje byloje nagrinjamų skirtingų teisių ir laisvių pusiausvyra“.⁵⁸

Šioje byloje taikytas teismo sprendimo būdas primena dvigubo proporcingumo testą, nors jis šioje byloje nėra pilna pritaikytas. Viena vertus, ESTT įvertino laisvės užsiimti verslu vaidmenį ir jo apribojimus atsižvelgiant į viešąjį interesą. Kita vertus, jis rėmėsi pagrindine informacijos gavimo laisve ir žiniasklaidos pliuralizmo skatinimu, neatsižvelgdamas į galimus šių teisių apribojimus. Taigi, pirmoji dalis išpildo pusiausvyros ieškojimo tarp skirtingų teisių dalį ir atitinka dvigubo proporcingumo testą, tačiau antrajai daliai trūksta, kad dar būtų papildomai pateiktas įvertinimas dėl galimų laisvės gauti informaciją apribojimų, kurie galėtų būti pateisinami dėl laisvės užsiimti verslu.⁵⁹ Taigi, nors

⁵⁶Minimas sprendimas straipsnyje CHANTAL M. Unchart(er)ed territory: EU fundamental rights and national private law. [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. vasario 7 d.]. Prieiga per internetą: <https://pure.uva.nl/ws/files/719572/156248_437924.pdf> p. 16-17. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2013 m. sausio 22 d. sprendimas *Sky Österreich* C-283/11, EU:C:2013:28.

⁵⁷ Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija. OL 2012 m. C 326.

⁵⁸ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2013 m. sausio 22 d. sprendimas *Sky Österreich* C-283/11, EU:C:2013:28.

⁵⁹CHANTAL M. Unchart(er)ed territory: EU fundamental rights and national private law. [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. vasario 7 d.]. Prieiga per internetą: <https://pure.uva.nl/ws/files/719572/156248_437924.pdf> p.16-17.

yra ir vadinama dvigubo proporcingumo koncepcija, bet ji nėra kol kas taikoma pilna apimtimi ESTT, bet yra atveju, kai yra taikoma dalinai.

2. Proporcingumo testas

2.1. Proporcingumo testas EŽTT

Pirmiausia, yra vieningai sutariama dėl proporcingumo principo įtakos ir svarbos taikant ir aiškinant Konvencijos nuostatas⁶⁰. Dar daugiau, minėtas principas yra laikomas svarbiausiu EŽTT taikomu Konvencijos aiškinimo įrankiu ir bendroju Konvencijos aiškinimo principu.⁶¹

Reiktų pastebėti, kad yra teigiama, jog proporcingumas apibūdinamas per santykį tarp siekiamo tikslo ir Konvencijos garantuojamos teisės ribojančios priemonės apimties. Manoma, kad tai sietina EŽTT jau įsitvirtinusi nuostata, jog „apribojimas turi būti proporcingas siekiamam teisėtam tikslui“.⁶²

Šiuo metu proporcingumo principas yra apibrėžiamas per jo sudėtinius elementus. Tradiciškai yra teigiama, kad proporcingumas yra sudarytas iš šių dalių: tinkamumas, būtinumas ir proporcingumas siaurąja prasme. Tinkamumas reiškia, kad teisę ribojanti priemonė turi būti tinkama tikslui ir norimam rezultatui pasiekti. Būtinumas teigia, kad tikslui pasiekti turėtų būti naudojama mažiausiai ribojanti priemonė. Mažiausiai ribojanti priemonė yra ta, kuri daro mažiausiai poveikį garantuojamai teisės suvaržymui. Proporcingumas siaurąja prasme reikalauja, kad būtų surastas teisingas balansas tarp skirtingų teisių ir interesų.⁶³

Yra teigiančių, kad egzistuoja ir ketvirtas elementas – teisėtas apribojimas, šis elementas yra hierarchiškai netgi svarbesnis negu kiti prieš tai minėti elementai, nes bet koks apribojimas pirmiausia turi išlaikyti teisėtumo testą, kad būtų galima įvertinti jo būtinumą ir tikslingumą.⁶⁴ Šis elementas įtvirtina nuostatą, kad bet koks žmogaus teisių apribojimas turi

⁶⁰ 1950 m. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. *Valstybės žinios*, 1995, Nr. 40-987.

⁶¹ LEONAITĖ, E. Proporcingumo principas Europos Žmogaus Teisių Teismo Jurisprudencijoje: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2013. p. 45.

⁶² LEONAITĖ, E. Proporcingumo principas Europos Žmogaus Teisių Teismo Jurisprudencijoje: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2013. p. 46.

⁶³ ANDELKOVIC, L. *THE ELEMENTS OF PROPORTIONALITY AS A PRINCIPLE OF HUMAN RIGHTS LIMITATIONS*. Law and Politics Vol. 15, No 3, 2017, [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. vasario 10 d.]. Prieiga per internetą: <<http://casopisi.junis.ni.ac.rs/index.php/FULawPol/article/view/2988/1983>>p. 237 – 238.

⁶⁴ ANDELKOVIC, L. *THE ELEMENTS OF PROPORTIONALITY AS A PRINCIPLE OF HUMAN RIGHTS LIMITATIONS*. Law and Politics Vol. 15, No 3, 2017, [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. vasario 10 d.]. Prieiga per internetą: <<http://casopisi.junis.ni.ac.rs/index.php/FULawPol/article/view/2988/1983>> p. 238.

turėti teisinį pagrindimą. Be to, teisės ir laisvės gali būti apribotos tik tada, kai tai yra būtina dėl demokratinės visuomenės ginamoms vertybėms apsaugoti.

Pirmiausia išanalizuosime kaip proporcingumo testas yra suprantamas skirtingų Europos teismų, aiškinsimės, kokią struktūrą ir formulę naudoja tiek EŽTT, tiek ESTT, kad vėliau būtų galima palyginti, kokie yra bendrumai ir skirtingumai.

Yra nuomonių, kad EŽTT praktikoje taikomo proporcingumo testo esmė doktrinoje yra suprantama „balansavimas tarp ribojančių priemonių poveikio asmens teisėms ir laisvėms bei šiais apribojimais siekiamo tikslo svarbos“.⁶⁵ Toks aiškinimas yra lyginamas su trinarium proporcingumo modeliu, kuris sudarytas iš tokių elementų kaip būtinumas, tinkamumas ir proporcingumas *stricto sensu*. Bet minėtas doktrinoje paplitęs proporcingumo testo išaiškinimas labiausiai atitinka trečiąjį proporcingumo tyrimo elementą- proporcingumą *stricto sensu*, kuris reiškia, kad „priemonė bus neproporcinga siekiamam tikslui, jei ją naudojant bus padaryta daugiau žalos asmens teisėms, nei yra vertas tikslas“⁶⁶

Vis dėlto, taip pat yra ir tokių nuomonių, kad ir EŽTT taiko trinarį proporcingumo testą. Be to, yra diskusijų ir ar pats EŽTT teisingai aiškina ir vertina proporcingumo testo elementus, nes Teismas neanalizuoja tinkamumo elemento, ir suvokia būtinumo ir proporcingumo elementus siaurąja prasme, sutapatindamas proporcingumą siaurąja prasme su būtinumu.⁶⁷ Toks aiškinimas pateikiamas remiantis EŽTT praktika.

Taigi, nors labiau paplitęs EŽTT proporcingumo testo samprata pagal kurią proporcingumo tyrimas EŽTT suvokiamas kaip trečiasis proporcingumo tyrimo elementas - proporcingumą *stricto sensu*, nepaisant to, EŽTT pateikia ir kitokių proporcingumo principo taikymo pavyzdžių.

Europos Žmogaus teisių konvencijos (8, 9, 10 ir 11 straipsniuose,) yra aiškiai nurodyti teisėti laisvių suvaržymo pagrindai, tokie kaip valstybės, visuomenės saugumas, būtinumas demokratinėje visuomenėje.⁶⁸ Kituose Europos Žmogaus Teisių Konvencijos straipsniuose šis sąrašas nėra pateiktas, todėl valstybės neturi baigtinio skaičiaus teisėtų

⁶⁵ LEONAITĖ, E. Proporcengumo principas Europos Žmogaus Teisių Teismo Jurisprudencijoje: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2013. p. 46.

⁶⁶ LEONAITĖ, E. Proporcengumo principas Europos Žmogaus Teisių Teismo Jurisprudencijoje: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2013. p. 46-47.

⁶⁷ LEONAITĖ, E. Proporcengumo principas Europos Žmogaus Teisių Teismo Jurisprudencijoje: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2013. p. 47.

⁶⁸1950 m. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. *Valstybės žinios*, 1995, Nr. 40-987.

tikslų, kuriais remiantis būtų galima suvaržyti teises pagal minėtus straipsnius.⁶⁹ Taigi, remiantis Europos Žmogaus Teisių Konvencija, valstybei yra suteikta plati diskrecija, kada galima apriboti žmogaus teises ir laisves.

Nagrinėjant proporcingumo testą EŽTT, verta paminėti, kad EŽTT laikėsi bendros pozicijos, kad nuostatos, kurios nustato teisėtus žmogaus teisių ribojimo tikslus, turi būti aiškinamos siaurai, nes šios nuostatos yra išimtys iš bendrosios taisyklės, užtikrinančios tam tikros teisės apsaugą. Tačiau nedaugelyje savo sprendimų EŽTT nustatė, kad tam tikrų teisių apribojimais nesiekama nė vieno iš nurodytų teisėtų tikslų. Yra autorių, kurie teigia, kad nustatytas teisėtų tikslų sąrašas yra pakankamai platus, kad apimtų beveik kiekvieną valdžios veiklą, o pats EŽTT šiuos tikslus aiškina plačiai ir laisvai.⁷⁰

Tą įrodo EŽTT nagrinėta byla S.A.S. prieš Prancūziją. Pareiškėja buvo musulmonė moteris, kuri skundėsi dėl įstatymų, draudžiančių moterims viešai dengti veidus. EŽTT Teismas nusprendė, kad šia priemone buvo siekiama teisėto tikslo apsaugoti kitų teises ir laisves, ir apsaugoti kitas teises gyventi socialinėje erdvėje, kuri palengvina socializaciją ir sambūvį. Be to, Teismas nustatė, kad minėta priemonė buvo proporcinga teisėtam tikslui ir kad nebuvo pažeista jokia Konvencijos saugoma teisė.⁷¹ Taigi, kai kada EŽTT pasirenka plačiai apriboti interpretuoti sąlygas, kada numatyti draudimai yra pateisinami.

Vyksta įvairių diskusijų susijusių ir dėl EŽTT taikomo proporcingumo principo turinio. Įprastai, proporcingumo tyrimas yra siejamas su EŽTK 8-11 str. kontekste EŽTT teismo pasitelkiamu testu, kuriuo nustatoma ar konkretus naudojimosi teise apribojimas atitiko 8-11 str. antrosiose dalyse įtvirtintą „būtinumo demokratinėje visuomenėje“ reikalavimą. Šioje situacijoje yra neaiškumų atsiranda dėl to, kad nagrinėjant bylas susijusias su minėtais straipsniais pagal Konvenciją proporcingumo testas apima patikrinimą, ar konkretus apribojimas atitinka primygtinį socialinį poreikį ir yra proporcingas siekiamam tikslui. Be to, proporcingumo principas taikomas beveik visų Konvencijoje ir jos papildomuose protokoluose įtvirtintų teisių kontekste, todėl kyla klausimas dėl tokio apibūdinimo tinkamumo, pavyzdžiui, teisės į nuosavybę ar teisės į laisvus rinkimus

⁶⁹ ANDELKOVIC, L. *THE ELEMENTS OF PROPORTIONALITY AS A PRINCIPLE OF HUMAN RIGHTS LIMITATIONS*. Law and Politics Vol. 15, No 3, 2017, [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. vasario 10 d.]. Prieiga per internetą: <<http://casopisi.junis.ni.ac.rs/index.php/FULawPol/article/view/2988/1983>> p. 238.

⁷⁰ LEONAITĖ, E. Proporcengumo principas Europos Žmogaus Teisių Teismo Jurisprudencijoje: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2013. p. 160-161.

⁷¹ Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2014 m. Liepos 1 d. Sprendimas S.A.S. prieš. Prancūziją, byloje nr. 43835/11.

kontekste.⁷² Taigi, testas, kuris atliekamas dėl EŽTK 8-11 straipsnių⁷³, ne visada gali atitikti ir sėkmingai būti pritaikytas kitų EŽTK straipsnių prasme.

Be to, yra nuomonių, kad minėtas požiūris, jog daugiausia proporcingumo principas apsiriboja tik EŽTK 8-11 straipsniais yra siauras ir principas neturėtų būti siejamas tik su „būtinumu demokratinėje visuomenėje“. Teigiama, kad principas yra sėkmingai naudojamas ir kai nagrinėjamos bylos, susijusios su teise į laisvę ir saugumą, teise į santuoką ar teisminės gynybos byloje (atitinkamai šios teisės įtvirtintos EŽTK⁷⁴ 5,12 ir 6 straipsniuose)⁷⁵

Verta pastebėti, kad proporcingumo testo taikymas EŽTT praktikoje verčia kitus autorius kritikuoti kai kuriuos aspektus. Yra teigiama, kad EŽTT taikomas proporcingumo testas nepanašus į doktrinoje aprašomą nuoseklų testą, kuris sudarytas iš tam tikrų pakopų, tai yra „vertikalų“ proporcingumo testą, nes iš tiesų Teismo atliekamas proporcingumo vertinimas yra įvairiausių prieštaringų interesų, normų ir argumentų svėrimo procesas, kurio metu vieniems interesams ar normoms suteikiamas prioritetas. Pažymima, kad EŽTT taiko ne „vertikalų“ proporcingumo testą, o „horizontalų“ proporcingumo testą, kuris neturi iš anksto nustatytos struktūros.⁷⁶ Taigi, vieningos nuomonės dėl proporcingumo testo sandaros, kuri būtų taikoma EŽTT praktikoje nėra, nes yra vertinimų, kad proporcingumo testo struktūra yra „vertikali“.

Teisės mokslininkė teigia, kad dėl aplinkybių, darančių poveikį proporcingumo principo taikymui konkrečioje byloje įvairovės, proporcingumo principo kaip instrumento turinys negali būti sutalpintas į kiekvienai jurisdikcijai ir bylai tinkančią universalią formulę.⁷⁷ Taigi, proporcingumo principas yra labai lankstus ir gali būti priderintas kaip instrumentas prie įvairiausių aplinkybių, kai yra taikomas.

⁷² LEONAITĖ, E. Proporciumo principas Europos Žmogaus Teisių Teismo Jurisprudencijoje: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2013. p. 51-52.

⁷³ 1950 m. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. *Valstybės žinios*, 1995, Nr. 40-987.

⁷⁴ *Ibid.*

⁷⁵ LEONAITĖ, E. Proporciumo principas ir jo taikymas EŽTT bylose prieš Lietuvą pagal EŽTK 8 straipsnį p. TEISĖ, Vilnius, 2010. p. 115-116.

⁷⁶ LEONAITĖ, E. Proporciumo principas Europos Žmogaus Teisių Teismo Jurisprudencijoje: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2013. p. 47-48.

⁷⁷ LEONAITĖ, E. Proporciumo principas Europos Žmogaus Teisių Teismo Jurisprudencijoje: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2013. p. 44.

2.2. Proporcingumo testas ESTT

Laikoma, kad proporcingumo principas yrapriemonė, leidžianti įvertinti ar naudojimosi valdžia teisėtumą, kai siekiama teisėto tikslo, tačiau kartu yra ir pažeidžiamas kitas interesas (paprastai tam tikra teisė). kuriam reikia teisinės apsaugos. Be to, tam kad būtų taikomas pats proporcingumas, turi būti priešingų interesų sankirta ir ieškoma tam tikros minėtų interesų pusiausvyros.⁷⁸

Teisės mokslininkė teigia, kad proporcingumo principo testas ESTT praktikoje dažnai taikomas ne pilnas, o naudojami jo du elementai (tinkamumo ir būtinumo, kuris suprantamas kaip mažiausiai ribojanti alternatyva). Teigiama, remiantis P. Craig ir G. de Burca, kad taip yra dėl to, jog proporcingumo pažeidimui nustatyti užtenka ištirti du pirmus elementus, arba tokiu atveju, kai pareiškėjas nepateikia su trečiuoju testo elementu susijusių argumentų. Argumentai dėl būtinumo ir proporcingumo stricto sensu gali būti pateikti bendrai, neišskiriant į atskirus etapus.⁷⁹

Kitas autorius taip pat teigia, kad proporcingumo testą sudaro trys elementai, nors dar yra išskiriama, kad kai kuriose Europos Sąjungos teisės srityse, pvz. vidaus rinkos laisvės, Teismas gali apsiriboti taikydamas tik pirmuosius du elementus, šiuo atveju tai būtų tinkamumo ir būtinumo elementai.⁸⁰

Pagal šį modelį tinkamumo elementas reiškia, kad pasirinktos priemonės turi būti tinkamos siekiamam tikslui, o būtinumas - pasirinkti veiksmai neturi viršyti to, kas būtina siekiant užsibrėžtų tikslų ir, kad nėra kitų vienodai veiksmingų, tačiau atitinkamą laisvę mažiau ribojančių priemonių⁸¹ Be to, jeigu veiksmai ar priemonės yra tinkamos ir būtinos, turi būti įrodyta, kad saugomų teisių ar interesų apribojimo rezultatu, kurio siekiama teisėtu tikslu, būtų galima pateisinti minėtų teisių ir interesų apribojimą (proporcingumas stricto sensu). Pastarasis žingsnis yra vadinamas vadinamas „pusiausvyros“ etapu taikant proporcingumo principą.⁸²

⁷⁸KOSTA, V. *The Principle of Proportionality in EU Law: An Interest-based Taxonomy* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3368867 p.2.

⁷⁹ LEONAITĖ, E. Proporcingumo principas Europos Žmogaus Teisių Teismo Jurisprudencijoje: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2013. p.42.

⁸⁰KOSTA, V. *The Principle of Proportionality in EU Law: An Interest-based Taxonomy* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3368867 p.2

⁸¹*Ibid.*

⁸²KOSTA, V. *The Principle of Proportionality in EU Law: An Interest-based Taxonomy* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3368867 p.3.

Teisės mokslininkė, pateikia ir dar kitokį testo taikomą modelį ESTT praktikoje, remdamasi T. Tridimu. Šiame modelyje, proporcingumo principas yra siejamas tik su dvinare struktūra, kuri apima tinkamumo ir būtinumo elementus.

Pagal šį T. Tridimo modelį tinkamumo elementas apima santykio tarp naudojamos priemonės ir siekiamo tikslo nustatymą, svarbu įvertinti, ar pasirinktos priemonės yra tinkamos siekiamam tikslui. O būtinumo reikalavimas aiškinamas kaip reikalingumas pasverti konkuruojančius interesus, tai yra įvertinti neigiamo poveikio saugomiems interesams pasekmes ir nustatyti, ar tokios pasekmės yra pateisinamos atsižvelgiant į siekiamo tikslo svarbą.

Taigi, ESTT praktikoje yra ne vienas proporcingumo testo modelis, kuris taikomas, svarbu pastebėti, kad abiejuose modeliuose yra tie patys pagrindiniai elementai kaip tinkamumas ir būtinumas, tik skiriasi elementų aiškinimas, pavyzdžiui, mokslininkės pateikiamas būtinumo elemento apibūdinimas, kai jis yra siejamas su konkuruojančių interesų balansavimu, yra panašesnis į kito autoriaus Vasiliki Kosta proporcingumo stricto sensu supratimą. Be to, minėtas T. Tridimo modelis išsiskiria tuo, kad neapima proporcingumo stricto sensu elemento.

Svarbu paminėti, kad nagrinėjant proporcingumo principo taikymą, reikia analizuoti konkretų proporcingumo principo taikymą. Būtina įvertinti, kad labai svarbus diskrecijos apimties aspektas ir proporcingumo tyrimo intensyvumo skirtumai. Šie aspektai ESTT jurisprudencijoje pasireiškia tuo, kad valstybių narių veiksams taikomas intensyvesnis proporcingumo testas, nei vertinant ES institucijų veiksmų teisėtumą.⁸³ Tą įrodo ESTT praktika, kurioje atsispindi, pavyzdžiui, kad valstybių narių atžvilgiu dažnai taikomas itin detalus būtinumo elemento vertinimas, kuomet ESTT išsamiai tikrina, ar buvo pasitelkta tikrai mažiausiai prekybą Bendrijos viduje ribojanti priemonė.⁸⁴ Šioje byloje komisija prieš Austrijos Respubliką⁸⁵ buvo rastas Austrijos Respublikos pažeidimas, kai nagrinėjant būtinumo kriterijų buvo pripažinta, kad nustatytas sunkesnių nei 7,5 t sunkvežimių, vežančių tam tikrus krovinius, eismo autostrados atkarpoje Ino slėnyje (Austrija) draudimas buvo neproporcinga priemonė, nes neatitiko būtinumo kriterijaus.⁸⁶

⁸³*Ibid.*

⁸⁴ LEONAITĖ, E. Proporcinguo principas Europos Žmogaus Teisių Teismo Jurisprudencijoje: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2013. p. 43.

⁸⁵Sprendimas iš disertacijos Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2011 m. gruodžio 21 d. sprendimas *Komisija prieš Austrijos Respubliką*C-28/09, EU:C:2011:854.

⁸⁶Sprendimas iš disertacijos Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2011 m. gruodžio 21 d. sprendimas *Komisija prieš Austrijos Respubliką*C-28/09, EU:C:2011:854.

Palyginimui, dėl proporcingumo testo taikymo aspektų, aktuali kita ESTT byla *The Queen v. Ministry of Agriculture, Fisheries and Food, ex parte FEDESA and others*, kurioje ES priimamų teisės aktų atžvilgiu, ESTT apriboja savo atliekamą proporcingumo elementų tyrimą.⁸⁷ Minėtoje byloje, byloje nuspręsta, jog Komisijos diskrecija yra tada, kai priimdama direktyvą ar reglamentą Komisija savo ruožtu turi padaryti politinio, ekonominio ir socialinio pobūdžio sprendimus, kuriuos priimdama ji turi atlikti sudėtingus vertinimus, bet kartu paminima, jog šioje srityje ji turi didelę diskreciją, o teismo atliekama šių veiksmų teisėtumo kontrolė gali būti tik ribota.⁸⁸

Be to, reikia atsižvelgti ir į tai, kad tiek valstybių narių, tiek ir ES institucijų diskrecijai, kartu ir ESTT atliekamo proporcingumo vertinimo intensyvumui didelę įtaką turi konkreti sritis, kurioje taikomos ginčijamos priemonės, bei ginčijamos priemonės pobūdis.⁸⁹ Taigi, analizuojant konkretų proporcingumo taikymą, galima prieiti prie išvados, kad didelę reikšmą turi ir aplinkybės, ir jog ESTT diskrecija priklauso nuo bylos pobūdžio, ar tai byla, kurioje veiksmai buvo atlikti valstybės nares, ar ES institucijos, nes nuo to priklauso ir kaip griežtai ir kokie proporcingumo elementai bus taikomi.

Toks skirtingas vertinimas aiškinamas tuo, kad lyginant, kai veiksmai yra atlikti valstybių narių ar ES institucijų, minėti veiksmai aiškinami skirtingomis proporcingumo principo funkcijomis ir nurodoma, kad vertinant ES institucijų veiksmų teisėtumą, proporcingumas yra naudojamas kaip įrankis, kurio pagalba sprendžiamas „administracinio teisėtumo“ klausimas, tai yra principas naudojamas ginant pamatines piliečių teises ir tuo pačiu apriboja Sąjungos diskreciją siekti vieningos rinkos. Valstybių narių padarytų veiksmų teisėtumo vertinimo kontekste proporcingumas atlieka „rinkos integravimo“ vaidmenį, nes ribojant valstybių narių galias yra ginamos keturios pagrindinės judėjimo laisvės.⁹⁰ Pateiktas aiškinimas suponuoja, kad proporcingumo principo vertinimas priklauso nuo to, kokio objekto veiksmai yra vertinami.

Dar daugiau, yra teigiama, jog kai yra vertinami ES institucijų veiksmų kontekste plačiausia diskrecija pripažįstama viešosios politikos sprendimų srityje, todėl nagrinėjant tam tikro pobūdžio bylas kaip dėl paskirtų sankcijų ar įpareigojimų bei pamatines asmens teises

⁸⁷ LEONAITĖ, E. Proporciumo principas Europos Žmogaus Teisių Teismo Jurisprudencijoje: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2013. p. 43.

⁸⁸ *Ibid.*

⁸⁹ *Ibid.*

⁹⁰ LEONAITĖ, E. Proporciumo principas Europos Žmogaus Teisių Teismo Jurisprudencijoje: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2013. p. 43.

apribojančių sprendimų ir teisės aktų teisėtumo klausimus, yra taikomas detalesnis proporcingumo testas. Toks atsargus ESTT veikimas grindžiamas tuo, kad vertinant viešosios politikos sprendimus, yra reikšminga ir svarbi bendro pobūdžio nuostata, kad politinių institucijų priimami sprendimai neturėtų būti naikinami tik todėl, kad, teismo manymu, egzistuoja geresnis sprendimo variantas.⁹¹ Taigi, ESTT taikomo proporcingumo testo detalumas priklauso nuo to, kokio subjekto veiksmai yra vertinami ir kokioje srityje.

Tuo tarpu, kai vertinami ne ES institucijų, o valstybių narių veiksmai, tuomet didelę įtaką turi ginamo viešo intereso pobūdis (pavyzdžiui, visuomenės sveikata, vartotojų teisių apsauga). Taigi, galima daryti išvadą, kad kai yra taikomas proporcingumo tyrimas, jo intensyvumas ir detalumas priklauso tiek nuo kieno veiksmai tiriami ar ES institucijų, ar ES valstybių narių, tiek nuo to, koks yra viešojo intereso pobūdis. Galima teigti, kad universalios formulės kaip visais atvejais turėtų būti atliktas proporcingumo tyrimas nėra ESTT, nes didelę reikšmę turi aplinkybės.

Be to, toliau analizuojant ESTT taikomą testą, reikia atkreipti dėmesį, kad teisminės kontrolės griežtumas priklauso ir nuo subjektyvių veiksnių, teismo, kuris kiekvienu atveju sprendžia, ar turėtų būti tiriami ES ar nacionalinio akto atitiktis visiems testo elementams, ar tik kai kuriems (vienam) iš jų. Nors teisės ar valdymo aktas privalo atitikti visus kriterijus, bet poveikio priemonės neatitiktį proporcingumo principui (taigi ir ginčijamo akto neteisėtumui) nustatyti kad būtų pažeistas bent vienas iš šio principo sudėtinių elementų. Nepaisant to, ESTT sprendimas kokius kriterijus (ar visus, ar tik vieną) taikyti nėra visiškai atsitiktinis.⁹²

Yra ir kitų teisės autorių įžvalgų kaip taikomas proporcingumo testas – yra teigiančių, kad proporcingumo analizė būna skirtingai interpretuojama priklausomai nuo to, kokiai sričiai yra taikomas proporcingumo tyrimas. Pavyzdžiui, ESTT išreiškė ne tokį palankupožiūrį bylose, kuriose sprendžiami su visuomenės sveikata susiję ginčai.⁹³ Tačiau ESTT taikė griežtesnį proporcingumo testą tokiose srityse, kuriose yra taikomos Bendrijos priemonės, pavyzdžiui, tokiu atveju, „kai asmuo teigia, kad jo teisės buvo nepagrįstai suvaržytos dėl ES priimtų priemonių“. Be to, teigiama, kad proporcingumo testo

⁹¹ LEONAITĖ, E. Proporcengumo principas Europos Žmogaus Teisių Teismo Jurisprudencijoje: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2013. p. 43-44.

⁹² DANĖLIENĖ, I. Proporcengumo principas administracinėje teisėje: daktaro disertacija Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2012. p. 52.

⁹³ VADI, V. *A History of Success? Proportionality in International Economic Law* [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. vasario 20 d.]. Prieiga per internetą: <<https://eprints.lancs.ac.uk/id/eprint/79283/2/Proportionality.pdf>> p. 12.

intensyvumas nėra ir neutralus, o veikiau vertybiškai orientuotas, išreiškdamas Teismo funkciją, kad spręsdamas ginčus (teismas) skatina ir Europos integraciją. Yra keletas pavyzdžių, kai tokios priemonės buvo laikomos neproporcingomis⁹⁴. Taigi, proporcingumo testo taikymo griežtumą stipriai lemia tai kurioje srityje įvyko pažeidimas.

Be to, atsižvelgiant į tai kiek lemia įvairios aplinkybės ESTT taikomo proporcingumo principo intensyvumą arba griežtumą, reiktų atsižvelgti ir į kultūrinės aplinkybes. Kalbant apie kultūrinius argumentus, nors Teisingumo Teismas proporcingumo sampratą sukūrė pagal kai kurių valstybių ES narių teisinės sistemas, jos (proporcingumo) sąvoka kartais buvo suderinta, o kartais skyrėsi nuo nacionalinių teismų.

Įdomu pastebėti, kad peržiūrint valstybių naudojamąs priemones, ESTT pripažino, kad valstybių narių požiūris į panašius klausimus gali skirtis ir proporcingumą išaiškino „atsižvelgiant į konkrečias valstybės narės vertybes, nepaisant to, kad šios vertės skiriasi nuo kitų valstybių narių vertybių“.

Be to, yra atvejų, kai normos, atspindinčios konstitucinę istoriją ir identitetą, buvo pripažintos kaip pakankamas pagrindas sušvelninti ESTT taikomą proporcingumo testą. Tai atskleidžiama ESTT byloje⁹⁵. ESTT dar kartą pakartojo, kad „remiantis nusistovėjusia teismo praktika, laisvo asmenų judėjimo apsunkinimas gali būti pateisinamas, tik jeigu jis pagrįstas objektyviais pagrindais ir yra proporcingas nacionalinės teisės teisėtai siekiamam tikslui.“Vyriausybė argumentavo, kad pateisinama priežastimi gali būti nurodytas objektyvus pagrindas, susijęs su Aristokratijos panaikinimo įstatymu, kuris yra konstitucinis ir kuriuo šioje srityje įgyvendinamas lygybės principas.⁹⁶

ESTT konstatavo, kad „šiuo atžvilgiu reikia pripažinti, kad, pasveriant teisėtus interesus ir Sąjungos teisės pripažintą laisvo asmenų judėjimo teisę, Austrijos konstitucinės istorijos kontekste į Aristokratijos panaikinimo įstatymą gali būti atsižvelgiama kaip į nacionalinio identiteto elementą“. Be to, ESTT pabrėžė, kad būtų galimas nukrypimo nuo pagrindinės laisvės pateisinimas, viešosios tvarkos sąvoka turi būti suprantama siaurai, taigi kiekviena valstybė narė be Europos Sąjungos institucijų kontrolės vienašališkai negali

⁹⁴*ibid*

⁹⁵ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2011 m. gruodžio 21 d. sprendimas *Komisija prieš Austrijos Respubliką* C-28/09, EU:C:2011:854.cituota iš straipsnio aukščiau.

⁹⁶ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2011 m. gruodžio 21 d. sprendimas *Komisija prieš Austrijos Respubliką* C-28/09, EU:C:2011:854

nustatyti jos apimties, vis dėl to, nurodoma, jog, viešąja tvarka galima remtis tik realios ir pakankamai didelės pagrindiniam visuomenės interesui kylančios grėsmės atveju.⁹⁷

Nepaisant to, ESTT nusprendė, kad „specifinės aplinkybės, kurios galėtų pateisinti rėmimąsi viešosios tvarkos sąvoka, skirtingose valstybėse narėse ir skirtingais laikotarpiais gali skirtis. Taigi, šiuo atžvilgiu kompetentingoms nacionalinės valdžios institucijoms reikia pripažinti Sutartimi apribotą diskreciją“. Galiausiai ESTT nusprendė, kad „šiuo atžvilgiu Teisingumo Teismas jau yra paaiškinęs, jog nėra būtina, kad valstybės narės valdžios institucijų nustatyta ribojanti priemonė atitiktų koncepciją, kuriai pritaria visos valstybės narės, kiek tai susiję su pagrindinės teisės arba atitinkamo teisėto intereso apsaugos būdais, ir kad, atvirkščiai, priimtų šiuo klausimu priemonių būtinumas ir proporcingumas nėra atmestinas vien dėl to, kad valstybė narė pasirinko kitokią apsaugos sistemą nei ta, kurią taiko kita valstybė“.⁹⁸

Taigi, ESTT atsižvelgia ir į valstybių narių istorinius, kultūrinius, konstitucinius skirtumus taikydamas proporcingumo testą. Tai įrodo, kad ESTT vertina visas plinkybes ir individualų kiekvienos valstybės kontekstą, alikdamas proporcingumo tyrimą, o ne taiko griežtai vienodo intensyvumo proporcingumo testą visoms valstybėms.

Taigi, ESTT interpretuoja proporcingumo testą gana lanksčiai ir pritaiko jį kiekvienoje situacijoje pagal individualias bylos aplinkybes. Svarbu pastebėti, jog tiek proporcingumo testas taikomas ESTT, tiek EŽTT yra labai lankstus ir lengvai pritaikomas pagal bylą aplinkybes. Be to, taikant proporcingumo testą, kriterijai prikauso nuo to, kurioje teisės sistemoje yra taikomas testas, pavyzdžiui; EŽTT bylose būna taikomas testas, kuriame nėra atskirai išskiriami struktūriniai elementai, o taikant proporcingumo testą ESTT yra būdinga, kad gali būti taikomi skirtingi proporcingumo testai išsiskiriantys savo detalumu ir intensyvumu. Iš tikrųjų nėra vienos formulės, kurią ESTT sistemingai ir nuosekliai laikytųsi taikydamas proporcingumo principą.

Atvirkščiai, ESTT taiko įvairias formules, atrodytų, gana lanksčiai pasirenka vieną ar kitą variantą, atsižvelgiant į bylos aplinkybes. Taigi, ESTT ir EŽTT institucijos skirtingai taiko proporcingumo testą, nors sudėtinai elementai abejose institucijose yra tie patys.

⁹⁷*ibid.*

⁹⁸ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2011 m. gruodžio 21 d. sprendimas *Komisija prieš Austrijos Respubliką* C-28/09, EU:C:2011:854.

3. Proporcingumo principo taikymas ESTT praktikoje

3.1. Proporcingumo principo aiškinimo naujausios tendencijos ESTT praktikoje

ESTT sprendime Philip Morris buvo bandoma nustatyti pusiausvyrą tarp verslininko saviraiškos ir informacijos laisvės ir pagrindinių teisių, ESTT pabrėžė, kad žmonių sveikatos apsaugos lygis srityje, pasižyminčioje patvirtintu dideliu tabako gaminių vartojimo kenksmingumu, šių gaminių poveikiu priklausomybės aspektu ir sunkių ligų išsivystymu dėl šiuose gaminiuose esančių farmakologiškai aktyvių, toksinių, mutageninių ir kancerogeninių medžiagų, yra svarbesnis už pareiškėjų pagrindinėje byloje nurodytus interesus.⁹⁹ Taigi, ESTT numato, kad sveikatos apsauga yra svarbiau už verslo saviraiškos ir informacijos laisvę. Tai grindžiama tuo, kad kišimasis į verslininko saviraiškos ir informacijos laisvę yra šiuo atveju galimas, nes nustatytas kišimasis atitinka Sąjungos pripažintą bendrojo intereso tikslą, t. y. sveikatos apsaugą. Be to, Teisingumo Teismas pabrėžė ir tai, kad nebuvo galima užtikrinti siekiamo tikslo kitomis mažiau varžančiomis priemonėmis nes priemonės nebūtų tokios pat veiksmingos, kad būtų užtikrinta vartotojų sveikatos apsauga, Galiausiai buvo konstatuota, kad nebuvo pažeistas proporcingumo principas, nes Sąjungos teisės aktų leidėjas išlaikė tinkamą su saviraiškos ir informacijos laisve, taip pat su žmonių sveikatos apsauga susijusių reikalavimų pusiausvyrą tuomet, kai uždrausdė nurodyti Direktyvos 2014/40¹⁰⁰ 13 straipsnio 1 dalyje numatytus elementus vienetinių pakelių ir išorinės pakuotės etiketėje ir ant pačių tabako gaminių, net jeigu jais pateikiamos informacijos turinys būtų teisingas.¹⁰¹

⁹⁹ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2016 m. gegužės 4 d. sprendimas *Philip Morris C-547/14*, EU:C:2016:325.

¹⁰⁰ 2014 m. balandžio 3 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/40/ES dėl valstybių narių įstatymų ir kitų teisės aktų nuostatų, reglamentuojančių tabako ir susijusių gaminių gamybą, pateikimą ir pardavimą, suderinimo ir kuria panaikinama Direktyva 2001/37/EB OL, 2014, L 127.

¹⁰¹ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2016 m. gegužės 4 d. sprendimas *Philip Morris C-547/14*, EU:C:2016:325.

Viena iš naujausių bylų, kurioje kilo dilema dėl proporcingumo principo taikymo, yra Čekijos Respublika prieš Europos parlamentą ir Europos Sąjungos tarybą¹⁰². Šioje byloje Čekijos Respublika ginčijo direktyvą 91/477. Čekijos Respublika nurodė, jog Sąjungos teisės aktų leidėjas priėmė ginčijamą direktyvą, nepaisant to, kad akivaizdžiai neturėjo pakankamai informacijos apie galimą priimamų priemonių poveikį. Todėl jis negalėjo laikytis savo pareigos išnagrinėti, ar šios priemonės atitiko proporcingumo principą¹⁰³.

Toks argumentas daugiausia buvo grindžiamas tuo, kad Europos Komisija prieš rengdama direktyvos projektą praleido teisės akto poveikio vertinimą. Buvo argumentuojama, jog Komisija yra įsipareigojusi atlikti poveikio vertinimą pagal tarpinstitucinį susitarimą su Parlamentu. Tačiau tuo metu, kai Komisija parengė direktyvą, ji neturėjo laiko kruopščiam poveikio vertinimui, todėl rėmėsi anksčiau atliktu REFIT vertinimu. Čekijos Respublika ginčijo, kad to nepakanka.

Be to, ESTT pabrėžė, kad ES įstatymų leidėjas turi didelę diskreciją priimti politinius, ekonominius ar socialinius sprendimus. Be to, Teismas laikėsi nuomonės, kad pasižadėjimas atlikti poveikio vertinimą tarpinstitucinio susitarimo 12–15 punktus, yra neprivalomas atlikti. Teismas argumentavo, kad nebuvo atliktas poveikio vertinimas, negali būti laikoma proporcingumo principo pažeidimu, kai Sąjungos teisės aktų leidėjas yra ypatingoje situacijoje, kai būtina šio vertinimo išvengti, ir jis turi pakankamai informacijos, leidžiančios įvertinti priimtos priemonės proporcingumą. Be to, išnagrinėjęs įvairius tyrimus, į kuriuos atsižvelgė ES įstatymų leidėjas, Teismas nustatė, kad šie tyrimai, tarp jų ir REFIT vertinimas, leido atlikti išsamią analizę ir įvertinti naujų priemonių proporcingumą.¹⁰⁴

Be to, Čekijos Respublika ginčijo ir tai, kad konkretūs naujosios direktyvos straipsniai neatitiko proporcingumo principo *stricto sensu*. Teigiama, kad tikslai galėjo būti pasiekti mažiau ribojančiomis priemonėmis.

Pirmiausia, ESTT išaiškino, kad teisėkūros procedūra priimtų teisės aktų atliktinos teisminės kontrolė yra ribota ir kad Teisingumo Teismas negali pakeisti Sąjungos teisės aktų leidėjo vertinimo savuoju. Vietoj to, „Teisingumo Teismas turi patikrinti, ar Sąjungos teisės aktų leidėjas akivaizdžiai viršijo didelę diskreciją, kuri jam tenka atliekant sudėtingus vertinimus, kuriuos šiuo atveju reikėjo atlikti, pasirinkdamas akivaizdžiai netinkamas, palyginti su

¹⁰² Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2019 m. gruodžio 3 d. sprendimas *Čekijos Respublika prieš Europos parlamentą ir Europos Sąjungos tarybą* C-482/17, EU:C:2019:1035.

¹⁰³ *Ibid.*

¹⁰⁴ *Ibid.*

siekiamu tikslu, priemonės“. Taigi, Teisingumo teismas savo diskreciją apriboja ir tikrina, ar ES institucija neviršijo savo diskrecijos.¹⁰⁵

Taigi, ESTT konstatavo, tai kad neatrodo, jog minėtos institucijos viršijo joms suteiktą didelę diskreciją (uždrausdamos šaunamuosius ginklus). Be to, pabrėžė, kad negalima teigti, jog kritikuojamos priemonės yra akivaizdžiai netinkamos atsižvelgiant į tikslus atitinkamai užtikrinti Sąjungos piliečių viešąjį saugumą ir palengvinti vidaus rinkos veikimą.¹⁰⁶ Taigi, ESTT taikydamas proporcingumo testą nusprendė, kad tik „akivaizdžiai netinkamas atsižvelgiant į tikslus priemonės“ yra kliūtis norint priimti naujus teisės aktus neproporcingus. Todėl Teismas, turėdamas ribotą peržiūros galią paskelbė naują kriterijų, kuris turi būti išpildytas, kad būtų pripažinta, kad yra proporcingumo pažeidimas. Reiktų atkreipti dėmesį, kad „akivaizdžiai netinkamas atsižvelgiant į tikslus priemonės“ yra labai plati sąvoka ir kol kas toks ESTT išaiškinimas gali būti interpretuojamas įvairiai, nes nėra iki galo aišku, kokia priemonė būtų jau pripažinta kaip akivaizdžiai netinkama.

Kitoje byloje ESTT taip pat konstatavo, kad „Taryba gali priimti priemones, vadovaudamasi subsidiarumo principu, nurodytu [ES] 2 straipsnyje ir [EB] 5 straipsnyje. Vadovaujantis proporcingumo principu, nustatytu pastarajame straipsnyje, šis pagrindų sprendimas nereglamentuoja daugiau nei būtina šiam tikslui pasiekti“¹⁰⁷ Taigi, pastaruoju metu yra pastebima tendencija, kad ES institucijos turi plačią diskreciją priimant sprendimus ir kad būtų pripažintas proporcingumo principo pažeidimas turi būti arba naudojamos akivaizdžiai netinkamos priemonės, arba jos turi reglamentuoti daugiau nei būtina, kad būtų pasiekti numatyti tikslai.

Be to, dažnai ESTT konstatuoja, kad „Pagal suformuotą jurisprudenciją proporcingumo principas, kuris yra vienas iš bendrųjų Sąjungos teisės principų, reikalauja, kad Sąjungos institucijų veiksmai būtų tinkami atitinkamais teisės aktais siekiamiems teisėtiems tikslams įgyvendinti ir neviršytų to, kas būtina jiems pasiekti, todėl, kai galima rinktis iš kelių tinkamų priemonių, reikia pasirinkti mažiausiai suvaržančią, o sukelti nepatogumai neturi būti neproporcingi siekiamiems tikslams“¹⁰⁸

¹⁰⁵ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2019 m. gruodžio 3 d. sprendimas *Čekijos Respublika prieš Europos parlamentą ir Europos Sąjungos tarybą* C-482/17, EU:C:2019:1035.

¹⁰⁶ *Ibid.*

¹⁰⁷ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2017 m. sausio 25 d. sprendimas *Vilkas* C-640/15, EU:C:2017:39.

¹⁰⁸ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2017 m. gruodžio 13 d. *Crédit mutuel Arkéa* sprendimas T-52/16, EU:T:2017:902.

Be to, ESTT primena, jog „priemonės proporcingumo vertinimas turi atitikti Sąjungos institucijoms suteiktą diskreciją nustatant šią priemonę“¹⁰⁹ Taigi, ir dabartinė ESTT praktika ES institucijų veiklą riboja tuo, kad jų veiksmai, pirmiausia, turi būti tinkami ir neviršyti to, kas būtina bei pakartojama, kad tokiais atvejais turi būti pasirenkama mažiausiai ribojanti priemonė. Beveik identiškas išaiškinimas buvo pateiktas ir daug ankstesnėje ESTT byloje¹¹⁰.

Viena iš gana garsiai nuskambėjusių naujausių bylų yra Lenkija prieš Komisiją¹¹¹. Šioje byloje buvo nuspręsta, kad tokią priemonę (turima omenyje reforma, pagal kurią numatytas Aukščiausiasis Teismo teisėjų pensinio amžiaus sutrumpinimas) priemonę leidžiama taikyti tik jei tai pateisinama teisėtu tikslu ir jei ji yra proporcinga šiam tikslui, su sąlyga, kad šis taikymas nesukelia teisės subjektams pagrįstų abejonių dėl to, ar atitinkamam teismui nedaro įtakos išorės veiksniai, ir dėl jo neutralumo, kai susikerta interesai.

Be to, ESTT pažymėjo, kad vien dėl tikslo suvienodinti pensinį amžių ir kad, kai nacionalinės nuostatos, kuriomis amžiaus riba, kurią pasiekus privaloma baigti teisėjo darbą, yra sumažinama nedelsiant ir iš esmės, bet nenumatomos pereinamojo laikotarpio priemonės, kurios galėtų apsaugoti atitinkamų asmenų,ėjusių pareigas tada, kai įsigaliojo tos nuostatos, teisėtus lūkesčius, neatitinka proporcingumo principo.¹¹²

Taigi, proporcingumo principo pažeidimas, šiuo atveju, yra siejamos su tuo, kad yra netinkamai parenkamos priemonės – jos netinkamos šiai situacijai, nes neapsaugo asmenų teisėtų lūkesčių. Reiktų pastebėti, kad panaši byla ESTT buvo nagrinėta kiek anksčiau, tai Europos Komisija prieš Vengriją¹¹³, kuri taip pat kilo dėlto, kad Vengrijoje buvo priimta nacionalinė tvarka, pagal kurią teisėjai, prokurorai ir notariai privalo nutraukti profesinę veiklą sulaukę 62 metų. ESTT pažymėjo, kad norint taikyti proporcingumo principą reikia patikrinti, ar ginčijamas nuostatas pateisina teisėtas tikslas bei ar priemonės, kurių imtasi siekiant šio tikslo, yra tinkamos ir būtinos.¹¹⁴ ESTT nusprendė, kad pagal nacionalinę tvarką

¹⁰⁹ *Ibid.*

¹¹⁰ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 1990 m. Lapkričio 13 d. sprendimas *Fedesa* C-331-88, EU:C:1990:391.

¹¹¹ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2019 m. birželio 24 d. sprendimas *Europos Komisija prieš Lenkijos Respubliką* C-619/18, EU:C:2019:531.

¹¹² *Ibid.*

¹¹³ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2012 m. lapkričio 6 d.. sprendimas *Europos Komisija prieš Vengriją* C-286/12, EU:C:2012:687.

¹¹⁴ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2012 m. lapkričio 6 d.. sprendimas *Europos Komisija prieš Vengriją* C-286/12, EU:C:2012:687.

yra sukuriamas skirtingas požiūris dėl amžiaus, kuris nėra proporcingas, palyginti su siekiamais tikslais, todėl taip pat pripažintas pažeidimas.

Verta pastebėti, kad nors abiejų bylų faktinės situacijos gana panašios, bet skyrėsi jose atliekamas proporcingumo tyrimas. Abejose bylose nebuvo numatytos pereinamojo laikotarpio priemonės, galėjusios apsaugoti atitinkamų asmenų teisėtus lūkesčius. Antroje byloje atliekant proporcingumo tyrimą buvo pasisakyta ir dėl būtinumo kriterijaus, o byloje Lenkija prieš Komisiją šis kriterijus nebuvo tiriamas. Taigi, proporcingumo tyrimai skyrėsi tuo, kaip detaliam buvo tiriami elementai, pavyzdžiui, būtinumo kriterijus nebuvo nagrinėtas sprendime Lenkija prieš Komisiją.

Toliau nagrinėjant naujausius ESTT sprendimus, tai dėl proporcingumo taikymo išsiskiria byla *Tjebbes*¹¹⁵, kurioje buvo nubrėžtos ribos dėl ES teisės vaidmens pilietybės klausimais, bet tai buvo padaryta tokiu būdu, kad būtų gerbiama valstybių narių viršenybė reglamentuojant šią teisės sritį ir tuo pačiu būtų pripažintas ES interesas dėl to, kaip denaturalizacijos procesai daro įtaką Sąjungos piliečiams. Šioje byloje pagrindinis akcentas atiteko proporcingumo principui, kuriuo remiantis buvo nuspręsta, kad „SESV 20 straipsnis, atsižvelgiant į Chartijos¹¹⁶ 7 ir 24 straipsnius, turi būti aiškinamas taip, kad pagal jį nedraudžiamos valstybės narės įstatymo nuostatos, kaip nagrinėjamos pagrindinėje byloje, kuriose numatyta, kad, esant tam tikroms sąlygoms, asmenys, netekę šios valstybės narės pilietybės ex lege ir neturintys kitos valstybės narės pilietybės, netenka Sąjungos piliečio statuso ir su šiuo statusu susijusių teisių, su sąlyga, kad kompetentingos nacionalinės institucijos, įskaitant nacionalinius teismus, turi galimybę kiekvienu konkrečiu atveju įvertinti tokio pilietybės netekimo pasekmes ir prireikus ex tunc grąžinti suinteresuotiesiems asmenims pilietybę, jų prašymu išduoti kelionės dokumentą ar bet kurį kitą jų pilietybę patvirtinantį dokumentą. Atlikdami šį vertinimą, šios institucijos ir teismai privalo patikrinti, ar atitinkamos valstybės narės pilietybės netekimas, dėl kurio netenkama Sąjungos piliečio statuso, atitinka proporcingumo principą, kiek tai susiję su šio pilietybės netekimo pasekmėmis suinteresuotojo asmens ir tam tikrais atvejais jo šeimos narių situacijai, atsižvelgiant į Sąjungos teisę“.

Reiktų atkreipti dėmesį, kad šioje byloje taikytas proporcingumo principas buvo siejamas daugiausia su tam tikrų veiksmų pasekmėmis. Šis sprendimas taip pat sulaukė ir

¹¹⁵Sprendimas iš straipsnio žemiau. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2019 m. kovo 12 d. sprendimas *Tjebbes* C-221/17, EU:C:2019:189.

¹¹⁶ Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija. OL 2012 m. C 326.

kitų autorių pastabų, kurie teigia, kad proporcingumo reikalavimas nėra tinkamas minėtoje byloje. Argumentuojama, kad buvo žymiai padidintas proporcingumo tyrimo reikalavimus. Nebegalima atimti iš asmenų nacionalinės ir ES pilietybės, jei tai sukuria „neproporcingai paveiktą įprastą jo šeimos gyvenimą ir profesinę veiklą, palyginti su siekiamu tikslu. ESTT pridūrė, kad ES pilietybės praradimo pasekmės „negali būti hipotetinės arba tikėtinos“¹¹⁷ Kiti autoriai taip pat nesutiko su ESTT pozicija dėl proporcingumo principo taikymo ir teigiama, kad proporcingumas, kurį taikė Teisingumo Teismas, neturėjo teisiškai pagrįsto moralinio atspirties taško.¹¹⁸

ESTT pritaikė proporcingumo tyrimą ir byloje, kuri vyko dėl reikalavimo, kad būtų atlyginta žala, sukelta dėl religinės diskriminacijos, kuri buvo patirta per įdarbinimo procedūrą¹¹⁹. Šioje byloje ESTT pasisakė, kad „Direktyvos 2000/78 4 straipsnio 2 dalyje numatytas reikalavimas turi atitikti proporcingumo principą. Nors tiesa, kad šioje nuostatoje, skirtingai nuo šios direktyvos 4 straipsnio 1 dalies, aiškiai nenumatyta, kad šis reikalavimas turi būti „proporcingas“, joje vis dėlto įtvirtinta, kad bet kokį skirtingą požiūrį reikia taikyti laikantis, be kita ko, „bendrujų Bendrijos teisės principų“. Kadangi proporcingumo principas yra vienas iš bendrujų Sąjungos teisės principų, nacionaliniai teismai turi tikrinti, ar nagrinėjamas reikalavimas yra tinkamas ir neviršija to, kas būtina užsibrėžtam tikslui pasiekti“.¹²⁰

ESTT dar kartą net ir naujausiose bylose pakartojo, kad proporcingumo principas yra vienas iš „bendrujų Bendrijos teisės principų“, ir, kad atliekant proporcingumo tyrimą, turi būti nustatoma, ar reikalavimas neviršija to, kas būtina, kad tikslas būtų pasiektas. Be to, šiose bylose yra įtvirtinama proporcingumo svarba, kad būtų randamas balansas tarp skirtingų teisių. ESTT pažymėjo, kad „byloje tarp privačių asmenų teismui gali tekti lyginti tarpusavyje konkuruojančias pagrindines teises, bylos šalims suteiktas pagal SESV ar Chartijos¹²¹ nuostatas, ir kad vykdydamas privalomą kontrolę jis gali būti net įpareigotas užtikrinti proporcingumo principo laikymąsi. Iš tiesų pareiga užtikrinti esamų skirtingų

¹¹⁷BRINK, M. *Bold, but Without Justification? Tjebbes* [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. vasario 21 d.]. Prieiga per internetą:

<http://europeanpapers.eu/en/system/files/pdf_version/EP_EF_2019_I_011_Martijn_van_den_Brink.pdf> p.410

¹¹⁸ KOCHENOV, D. *The Tjebbes Fail* [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. kovo 3 d.]. Prieiga per internetą:

<http://www.europeanpapers.eu/es/system/files/pdf_version/EP_EF_2019_I_009_Dimitry_Kochenov_2.pdf> p. 320.

¹¹⁹ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2018 m. balandžio 17 d. *Vera Egenberger* sprendimas C-414/16, EU:C:2018:257.

¹²⁰*Ibid.*

¹²¹ Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija. OL 2012 m. C 326.

interesų pusiausvyrą neturi jokios įtakos galimybei tokioje byloje remtis nagrinėjamos teisėmis“.¹²² Taigi, proporcingumo principas taip pat yra pasitelkiamas į pagalbą bylose, kuriose reikia suderinti skirtingas teises tarpusavyje.

3.2. Proporcingumo principo taikymas ESTT bylose, susijusiose su asmens duomenų apsauga

Šiais globaliais laikais labai svarbu panagrinėti, kaip ESTT traktuoja proporcingumo principą bylose, kurios yra susijusios su asmens duomenų apsauga, ypatingai sparčiai vystantis naudojamoms technologijoms. Yra autorių, kurie svarsto kaip bendrieji ES teisės principai, tokie kaip proporcingumo principas būtų pritaikomi. Klausima, ar remiantis jais būtų galima užpildyti tokias teisės spragas kaip pavėluoti ir neišsamūs įstatymų leidėjų veiksmai tokiose srityse kaip internete pateikiamų kūrinių autorių teisių klausimai. Taip pat svarstoma ar proporcingumo principas galėtų padėti lanksčiau pritaikyti galiojančius įstatymus, kurie yra vis dar nepritaikyti spręsti kylančias technologines ir ekonomines problemas.¹²³

Taip pat teigiama, kad ESTT per daug naudoja proporcingumą stricto sensu, kai nėra tinkamo metodo. Pirmuoju žymiu ESTT sprendimu, susijusiu su intelektine nuosavybe yra laikomi *Productores de Música de España (Promusicae)* prieš *Telefónica de España SAU*. Šiame ESTT sprendime buvo konstatuota, kad kai valstybės įgyvendina direktyvas perkeliančias priemones valstybių narių valdžios institucijos ir teismai privalo ne tik aiškinti savo nacionalinę teisę taip, kad ji atitiktų šias direktyvas, bet ir nesivadovauti tokiu jų aiškinimu, kuris pažeistų minėtas pagrindines teises arba kitus bendruosius Bendrijos teisės principus, kaip antai proporcingumo principą.¹²⁴

Šis sprendimas aiškiai nurodė nacionaliniams teismams, kad labai svarbu, įgyvendinant direktyvas perkeliančias priemones, jog nebūtų pažeidžimas proporcingumo principas. Svarbu pastebėti, kad nors buvo nuspręsta, kad valstybės narės neturi numatyti

¹²² Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2018 m. balandžio 17 d. *Vera Egenberger* sprendimas C-414/16, EU:C:2018:257.

¹²³ MYLLY, T Proportionality in the CJEU's Internet Copyright Case Law: Invasive or Resilient? [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. kovo 13 d.]. Prieiga per internetą: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3482393> p. 1-2.

¹²⁴ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2008 m. sausio 29 d. sprendimas *Productores de Música de España (Promusicae)* C-275/06, EU:C:2008:54. cituojamas iš AFORI, O. *Proportionality - A New Mega Standard in European Copyright Law*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. balandžio 2 d.]. Prieiga per internetą: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2500232>.

pareigos pateikti asmens duomenis vykstant civiliniam procesui tam, kad būtų užtikrinant veiksmingą autorių teisių apsaugą, bet teismas šioje situacijoje netaikė konkretaus proporcingumo tyrimo, o tai vėliau buvo pakartota ir kitoje byloje L'Oreal¹²⁵, kurioje buvo pasakyta, jog nacionaliniai teismai gali įpareigoti elektroninės prekybos operatorių imtis priemonių, kuriomis prisidėtų ne tik prie pažeidimų nutraukimo, bet ir prie naujų tokio pat pobūdžio pažeidimų prevencijos. ESTT pabrėžė, kad svarbu, jog tokie įpareigojimai būtų veiksmingi, proporcingi, atgrasantys ir jais neturėtų būti sukuriamos teisėtos prekybos kliūtys.¹²⁶

Šioje byloje ESTT pasiremdama anksčiau minėta *Productores de Música de España* (*Promusicae*) prieš *Telefónica de España SAU* byla, toliau vystė taisyklę, kuri apibrėžė proporcingumo vertinimą kaip vidinį konstitucinį standartą¹²⁷. Šis sprendimas nustatė, kad turi būti pasiekiamas proporcingas balansas (pusiausvyra) tarp skirtingų teisių „prieglobos paslaugų teikėjui pritaikęs įpareigojimą įdiegti ginčijamą filtravimo sistemą atitinkamas nacionalinis teismas pažeistų reikalavimą užtikrinti tinkamą pusiausvyrą tarp, viena vertus, intelektinės nuosavybės teisės ir, kita vertus, laisvės užsiimti verslu, teisės į asmens duomenų apsaugą ir laisvės gauti ir skleisti informaciją“.¹²⁸ Taigi, visose minėtose bylose, yra nustatoma, kad valstybių taikomos priemonės turi būti proporcingos t.y. neturėtų sukurti teisėtos prekybos kliūčių, pažeisti kitų svarbių teisių. ESTT dažnai akcentuoja, kad valstybės narės diskrecija nėra labai plati, nes siekdama perkelti direktyvas ir taikydama nacionalines priemones turi atsižvelgti ir į proporcingumo principą.

Kita ESTT byla svarbi proporcingumo principo taikymo raidai dėl asmens duomenų yra *Bodil Lindqvist*, kurioje buvo pakartota bendra taisyklė, kad „valstybė narių institucijos ir teismai privalo ne tik aiškinti savo nacionalinę teisę pagal Direktyvą 95/46, bet ir atkreipti dėmesį, kad nebūtų remiamasi tokiu šios direktyvos aiškinimu, kuris kirstųsi su Bendrijos teisinės sistemos saugomomis pagrindinėmis teisėmis arba kitais bendraisiais Bendrijos

¹²⁵ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2011 m. liepos 12 d. sprendimas *L'Oréal SA C-324/09*, EU:C:2011:474. Sprendimas iš straipsnio AFORI, O. *Proportionality -A New Mega Standard in European Copyright Law*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. balandžio 2 d.]. Prieiga per internetą: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2500232>.

¹²⁶ *Ibid.*

¹²⁷ AFORI, O. *Proportionality -A New Mega Standard in European Copyright Law*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. balandžio 2 d.]. Prieiga per internetą: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2500232> p. 19.

¹²⁸ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2012 m. vasario 16 d. sprendimas *Netlog NV* sprendime C-360/10, EU:C:2012:85. Sprendimas iš straipsnio AFORI, O. *Proportionality -A New Mega Standard in European Copyright Law*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. balandžio 2 d.]. Prieiga per internetą: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2500232>.

teisės principais, kaip antai proporcingumo principu ¹²⁹ ESTT detalizavo, kad nors privataus gyvenimo apsauga reikalauja taikyti veiksmingas sankcijas asmenims, bet taikomos sankcijos visada turi atitikti proporcingumo principą.

Vienoje iš naujesnių ESTT bylų, buvo konstatuota, kad tai, kad „Reglamento 2016/679 17 straipsnio 3 dalies a punkte nuo šiol aiškiai numatyta, kad duomenų subjekto teisė reikalauti ištrinti duomenis netaikoma, kai juos tvarkyti būtina įgyvendinat teisę, be kita ko, į informacijos laisvę, garantuojamą pagal Chartijos 11¹³⁰ straipsnį, parodo, kad teisė į asmens duomenų apsaugą nėra absoliuti ir, kaip pabrėžta šio reglamento 4 konstatuojamojoje dalyje, turi būti vertinama atsižvelgiant į jos visuomeninę paskirtį ir derėti su kitomis pagrindinėmis teisėmis, remiantis proporcingumo principu“¹³¹

Toks išaiškinimas parodo, kad ESTT kai kada derindamas skirtingas teises, teikia pirmenybę informacijos laisvei. Be to, ESTT toje pačioje byloje dar pažymėjo ir pakartojo, kad „Chartijos 52 straipsnio 1 dalyje numatyta galimybė apriboti naudojamą teisėmis, pavyzdžiui, įtvirtintomis šios Chartijos 7 ir 8 straipsniuose, jei šie apribojimai numatyti įstatymo, nekeičia minėtų teisių ir laisvių esmės, taip pat, remiantis proporcingumo principu, yra būtini ir tikrai atitinka Sąjungos pripažintus bendruosius interesus arba reikalingi kitų teisėms ir laisvėms apsaugoti“¹³²

Galiausiai ESTT konstatavo, kad asmens teisė į duomenų apsaugą nėra absoliuti, nes ne visais atvejais prašymas pašalinti nuorodas turi būti tenkinamas, labai svarbu kokiai duomenų kategorijai priklauso duomenys ir turi būti ieškoma pusiausvyros su informacijos laisve – paieškos sistemos eksplotuotojas pareiškia „patikrinti, ar šios nuorodos įtraukimas į rezultatų sąrašą, rodomą atlikus paiešką pagal to asmens asmenvardį, yra neišvengiamai būtinas siekiant apsaugoti internautų, potencialiai suinteresuotų atlikus tokią paiešką gauti prieigą prie šio tinklalapio, informacijos laisvę, saugomą pagal šios Chartijos 11 straipsnį“¹³³ Toks išaiškinimas nurodo, kad derinant skirtingas teises turi būti taikomi tokie

¹²⁹ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2003 m. lapkričio 6 d. sprendimas *Bodil Lindqvist* C-101/01, EU:C:2003:596.

¹³⁰ Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija. OL 2012 m. C 326.

¹³¹ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2019 m. rugsėjo 24 d. sprendimas *Google LLC* C-136/17, EU:C:2019:773.

¹³² *Ibid.*

¹³³ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2019 m. rugsėjo 24 d. sprendimas *Google LLC* C-136/17, EU:C:2019:773.

proporcingumo tyrimo elementai kaip būtinumas ir remiantis proporcingumu ieškoma tinkamo balanso.

Dar viena ESTT iš naujausių bylų kilo, kai nacionalinis teismas klausė ar vaizdo stebėjimo sistemos, įrengimas yra proporcingas siekiamiems tikslams, sukonkretinus turima omenyje, ar naudojant šią (vaizdo stebėjimų) sistemą surenkami asmens duomenys atitinka proporcingumo reikalavimą.¹³⁴ Toks vaizdo stebėjimas vykdomas tam, kad būtų užtikrintas asmenų, turto ir vertybių saugumas ir apsaugą ir įgyvendinant teisėtus interesus, tačiau negavus duomenų subjekto sutikimo, nes minėtos vaizdo stebėjimo sistemos yra bendrose gyvenamosios paskirties pastato erdvėse. ESTT pažymėjo, kad „asmens duomenų tvarkymo naudojant vaizdo stebėjimo įrangą proporcingumas turi būti vertinamas atsižvelgiant į konkrečias tokios įrangos įrengimo ir veikimo detales, kurios turėtų riboti poveikį duomenų subjektų teisėms ir laisvėms ir kartu užtikrinti ginčijamos vaizdo stebėjimo sistemos veiksmingumą“ ESTT šioje byloje konstatavo, kad toks vaizdo stebėjimas galimas, jei tai yra daroma siekiant teisėtų interesų, t. y. užtikrinti asmenų ir turto saugumą ir apsaugą, net ir negavus duomenų subjektų sutikimo, ir su sąlyga, kad naudojant tokią vaizdo stebėjimo sistemą atliekamas asmens duomenų tvarkymas tenkina teisės aktus.¹³⁵ Taigi, norint užtikrinti priemonių proporcingumą turi būti atsižvelgiama į konkrečias aplinkybes, kaip tokius techninius duomenis įrangos veikimo ir įrengimo detales bei pabrėžiama teisėtų interesų svarba.

Daug diskusijų sukėlė ESTT Digital Rights Ireland sprendime. Ši byla vyko dėl to, kad Baudžiamojo teisingumo (teroristinių nusikaltimų) įstatyme buvo numatyta pareiga ryšio paslaugų teikėjams tam tikrą laikotarpį saugoti turimus srauto ir vietos nustatymo duomenis nusikaltimų prevencijos, atskleidimo, tyrimo arba ir valstybės saugumo užtikrinimo tikslais. ESTT konstatavo, ESTT konstatavo, kad šioje situacijoje „teisės aktų leidėjas pažeidė ribas, kurias lemia proporcingumo principo laikymasis“¹³⁶. Šioje byloje ESTT taip pat atliko

¹³⁴ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2019 m. gruodžio 11 d. sprendimas *TK C-708/18*, EU:C:2019:1064.

¹³⁵ *Ibid.*

¹³⁶ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2014 m. balandžio 8 d. sprendimas *Digital Rights Irelands* jungtose bylose C-293/12 ir C-594/12, EU:C:2014:238. Sprendimas iš straipsnio GRANGER, M. P. *The Court of Justice and the Data Retention Directive in Digital Rights Ireland: Telling Off the EU Legislator and Teaching a Lesson in Privacy and Data Protection* [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. Balandžio 7 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.ivir.nl/publicaties/download/1456.pdf>>.

proporcingumo įvertinimą ir ypač pabrėžė, kad nukrypimai nuo asmens duomenų apsaugos ir jos apribojimai neturi neviršyti to, kas yra griežtai būtina.¹³⁷

Todėl, galima daryti išvadą, kad šiuo atveju ES institucijos peržengė proporcingumo principą, nes direktyva nebuvo nustatyta pakankamai veiksminga saugomų duomenų apsauga ir taip atsirado riziką asmens duomenų apsaugai. Be to, reiktų pastebėti, kad šioje nebuvo apsiribota tik tuo ar pasirinkta priemonė yra tikrai netinkama, nes „tokių duomenų saugojimas gali būti laikomas tinkamu šia direktyva siekiamam tikslui pasiekti“, o ESTT nurodo, sąjungos teisės aktų leidėjo vertinimo diskrecija yra nedidelė, ir kad turi būti taikoma griežta kontrolė, atsižvelgiant į tai, kokią svarbą turi asmens duomenų apsauga pagrindinei teisei į privataus gyvenimo gerbimą.¹³⁸

Sprendimas *Digital Rights Ireland* susilaukė daug dėmesio ir net yra laikomas kaip svarbus pavyzdys, nes yra teigiama, kad ESTT prisiima naują atsakomybę saugoti žmogaus teises ir nustato griežtą tikrinimo testą, kuris yra taikomas ES teisėkūros priemonėms, kuomet yra pažeidžiamos žmogaus teisės, be to ESTT taip pat taiko griežtą proporcingumo tikrinimą pagal Chartiją.¹³⁹

Tele2 Sverige AB kilo klausimas nacionalinių teisės akto nuostatų galiojimo po to, kai *Digital Rights Ireland* sprendime buvo direktyva buvo pripažinta negaliojanti. Šiame sprendime Proporciningumo principo laikymosi svarba taip pat pabrėžiama ir ESTT yra pažymėta, kad „pagal Chartijos 52 straipsnio 1 dalį¹⁴⁰ bet koks apribojimas naudotis šios Chartijos¹⁴¹ pripažintomis teisėmis ir laisvėmis turi būti numatytas įstatymo ir nekeisti šių teisių ir laisvių esmės. Laikantis proporcingumo principo apribojimai naudotis šiomis teisėmis ir laisvėmis galimi tik tuo atveju, kai jie būtini ir tikrai atitinka Sąjungos pripažintus bendrojo intereso tikslus arba reikalingi tam, kad būtų apsaugotos kitų asmenų teisės ir laisvės“¹⁴²

Be to, dar buvo pabrėžta ir tai, jog „pareiga laikytis proporcingumo principo yra nustatyta nusistovėjusioje Teisingumo Teismo praktikoje, pagal kurią pagrindinės teisės į

¹³⁷ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2014 m. balandžio 8 d. sprendimas *Digital Rights Ireland* sujungtose bylose C-293/12 ir C-594/12, EU:C:2014:238.

¹³⁸ *Ibid.*

¹³⁹ GRANGER, M. P *The Court of Justice and the Data Retention Directive in Digital Rights Ireland: Telling Off the EU Legislator and Teaching a Lesson in Privacy and Data Protection* [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. Balandžio 7 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.ivir.nl/publicaties/download/1456.pdf>.> p. 844.

¹⁴⁰ Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija. OL 2012 m. C 326.

¹⁴¹ *Ibid.*

¹⁴² Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2016 m. gruodžio 21 d. sprendimas *Tele2 Sverige* sujungtose bylose C-203/15 ir C-698/15, EU:C:2016:970.

privatų gyvenimą apsauga Sąjungos lygiu reikalauja, kad nukrypti nuo asmens duomenų apsaugos leidžiančios nuostatos ir jos apribojimai neviršytų to, kas griežtai būtina. ¹⁴³ Reiktų atkreipti dėmesį, kad šiame sprendime buvo naudotas proporcingumo testas, nes dažnai bylose susijusiose su asmens duomenų apsauga, jis nebūna plėtojamas.

Šiame sprendime pasisakant dėl būtinumo kriterijaus ESTT pažymėjo, kad „kadangi bendra prieiga prie visų saugomų duomenų, nepaisant to, ar egzistuoja koks nors bent jau netiesioginis ryšys su siekiamu tikslu, negali būti laikoma neviršijančia to, kas griežtai būtina, atitinkami nacionalinės teisės aktai turi būti grindžiami objektyviais kriterijais, kai nustatomos aplinkybės ir sąlygos, kuriomis kompetentingoms nacionalinėms institucijoms turi būti suteikta prieiga prie abonentų ar registruotų naudotojų duomenų“¹⁴⁴

Galiausiai ESTT konsatavo, kad yra draudžiami tokie nacionalinės teisės aktai, kurie reglamentuoja srauto ir vietos nustatymo duomenų apsaugą ir saugumą, ypač kompetentingų nacionalinių institucijų prieigą prie saugomų duomenų, jeigu minėta prieiga yra neapribojama, kovojant su nusikalstamumu, tik kovos su sunkiais nusikaltimais tikslais, ir jai yra netaikoma išankstinė teismo ar nepriklausomos administracinės institucijos kontrolės ir nereikalaujama, kad nagrinėjami duomenys būtų saugomi Sąjungos teritorijoje.¹⁴⁵ Taigi, šiame sprendime ESTT taip pat pabrėžė būtinumo svarbą ir kad nacionaliniai teisės aktai negali viršyti to, kas būtina, o tai įvertinti padeda proporcingumo tyrimas.

Yra autorių, kurie nurodo, kad sprendimai bylose Digital Rights Ireland ir Tele2 Sverige suformavo taisyklę, tam kad norint laikytis proporcingumo principo, reikia kad būtų nustatoma ribojimo rimtumo ir jį pateisinančio motyvo rimtumo sąsaja.¹⁴⁶ Ir kaip pavyzdys nurodoma sprendimas Ministerio Fiscal¹⁴⁷, kur ši sąsaja buvo dar plačiau naudojama. Šios bylos esmė yra tokia, kad asmuo patyrė apiplėšimą, per kurį jis buvo sunkiai

¹⁴³ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2016 m. gruodžio 21 d. sprendimas *Tele2 Sverige* sujungtose bylose C-203/15 ir C-698/15, EU:C:2016:970.

¹⁴⁴ *Ibid.*

¹⁴⁵ *Ibid.*

¹⁴⁶ LENAERTS, K. *Limits on Limitations: The Essence of Fundamental Rights in the EU [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.cambridge.org/core/services/aop-cambridge-core/content/view/3071D1A8FB881031F8E3F6D5799959BD/S2071832219000622a.pdf/limits_on_limitations_the_essence_of_fundamental_rights_in_the_eu.pdf> p. 787.*

¹⁴⁷ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2018 m. spalio 2 d. sprendimas *Ministerio Fiscal* C-207/16, EU:C:2018:788. Sprendimas iš LENAERTS, K. *Limits on Limitations: The Essence of Fundamental Rights in the EU [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.cambridge.org/core/services/aop-cambridge-core/content/view/3071D1A8FB881031F8E3F6D5799959BD/S2071832219000622a.pdf/limits_on_limitations_the_essence_of_fundamental_rights_in_the_eu.pdf>.*

sužalotas ir buvo pavogtas jo telefonas. Vėliau policija paprašė ikiteisminio tyrimo teismo, kad įpareigotų įvairius telefono ryšio operatorius pateikti telefono numerius, kurie buvo aktyvuoti naudojant pavogtą mobilųjį telefoną su atitinkamu tarptautiniu judriojo ryšio įrangos identifikatoriaus kodu ir perduoti naudotojų asmens duomenis. Šis prašymas buvo atmestas ir, galiausiai nacionalinis teismas kreipėsi į ESTT.

Teisingumo Teismas įvertino, kad vadovaujantis proporcingumo principu, rimtas ribojimas užkardant, tiriant ir nustatant baudžiamąsias veikas gali būti pateisinamas ne tik siekiu kovoti su nusikaltimais, kurie taip pat turi būti kvalifikuojami kaip „sunkūs“.¹⁴⁸ Be to, ESTT konstatavo, kad „prieiga tik prie pagrindinėje byloje nagrinėjamame prašyme nurodytų duomenų negali būti laikoma „rimtu“ asmenų, su kuriais šie duomenys susiję, pagrindinių teisių ribojimu.“

Galiamai buvo nuspręsta, kad „viešosios valdžios institucijų prieiga prie duomenų, susijusių su SIM kortelių, kurios buvo aktyvuotos naudojant pavogtą mobilųjį telefoną, savininkų tapatybe, t. y. pavarde, vardu ir prireikus šių savininkų adresu, lemia šių asmenų pagrindinių teisių, įtvirtintų Chartijos¹⁴⁹ straipsniuose, apribojimą, tačiau jis nėra toks rimtas, kad ši prieiga užkardant, tiriant ir nustatant baudžiamąsias veikas galėtų būti leidžiama tik siekiant kovoti su sunkiais nusikaltimais.“¹⁵⁰ Galiamai daroma išvada, kad ESTT praktika parodo tai, kad Teisingumo teismas pirmiausia išnagrinja ir įvertina, ar nagrinėjama priemonė tiko dėl nagrinėjamų pagrindinių teisių esmės išlaikymo, ir proporcingumo vertinimą atliks tik tada, jei bus atsakyta į pirmąjį klausimą¹⁵¹ Teigiamai, kad prieš tai minėto analizės metodo taikymas nėra vien tik tuščias formalizmas, juo siekiama pabrėžti, kad pagrindinės teisės esmė yra absoliuti ir kad jos nereikia balansuoti.¹⁵²

Jeigu ESTT pirmiausia analizuotu ar pasirinkta priemonė atitinka proporcingumo principą, tuomet pagrindinių teisių esmės samprata netektų savo svarbos ir autonomiškumo. Tokia analizės metodo tvarka yra grindžiama tuo, kad jeigu būtų pirma atsakoma į klausimą

¹⁴⁸ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2018 m. spalio 2 d. sprendimas *Ministerio Fiscal C-207/16*, EU:C:2018:788.

¹⁴⁹ Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija. OL 2012 m. C 326.

¹⁵⁰ *Ibid.*

¹⁵¹ LENAERTS, K. *Limits on Limitations: The Essence of Fundamental Rights in the EU [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.cambridge.org/core/services/aop-cambridge-core/content/view/3071D1A8FB881031F8E3F6D5799959BD/S2071832219000622a.pdf/limits_on_limitations_the_essence_of_fundamental_rights_in_the_eu.pdf> p. 787.*

¹⁵² LENAERTS, K. *Limits on Limitations: The Essence of Fundamental Rights in the EU [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.cambridge.org/core/services/aop-cambridge-core/content/view/3071D1A8FB881031F8E3F6D5799959BD/S2071832219000622a.pdf/limits_on_limitations_the_essence_of_fundamental_rights_in_the_eu.pdf> p. 788.*

ar priemonė atitinka proporcingumo principą, tuomet atitikimas pagrindinių teisių esmės išlaikymo testui tampa akivaizdus. Kita vertus, nustatius, kad ginčijama priemonė pažeidžia proporcingumo principą, testas „dėl pagrindinių teisių esmės išlaikymo“ netenka prasmės, nes jau buvo nustatyta, kad priemonė nesuderinama su Chartija¹⁵³ pagal proporcingumo principą. Taip pat galėtų sukelti neatitikimų tokioje situacijoje, kai ESTT vėliau nustato, kad aptariama priemonė taip pat pažeidžia pagrindinės teisės esmę. Taip įvyktų todėl, kad ESTT būtų atlikęs pusiausvyros nustatymo tyrimą, kurio visų pirma neturėjo atlikti.¹⁵⁴

Taigi, ESTT analizės tvarka, kai pirmiausia yra išanalizuojamas „dėl pagrindinių teisių esmės išlaikymo“ ir tik po to yra vykdomas proporcingumo principo atitikimo tyrimas yra ne atsitiktinė, o pagrįsta tuo, kad pagrindinės teisės esmė yra absoliuti.

Proporcingumo tyrimas yra gana dažnai naudojamas ESTT bylose dėl asmens duomenų, ypač yra pabrėžiamas būtinumo kriterijus, kurio svarba aiškiai matosi tokiose bylose kaip *Tele2 Sverige AB*, *Digital Rights Ireland*. Taip pat bylose susijusiose su asmens duomenų apsauga ESTT dažnai derina skirtingas teises kaip pavyzdžiui asmens duomenų apsauga prieš informacijos laisvę.

3.3. Proporcengumo principas ir pagrindinių teisių derinimas

Norint tinkamai išanalizuoti kaip derinamos pagrindinės teisės ir proporcingumo principas, pirmiausia reikia atkreipti dėmesį, kad nors ir Teisingumo Teismas pripažino pagarbą žmogaus teisėms, kylančioms iš valstybių narių bendrų konstitucinių tradicijų ir iš valstybių narių tarptautinių sutarčių jau su sprendimais *Stauder*¹⁵⁵ ir *Internationale Handelsgesellschaft*¹⁵⁶, bet nei pagrindinių teisių sąrašas, nei jų vaidmuo Bendrijų teisės sistemoje nebuvo aiškus ir tinkamai apibrėžtas.¹⁵⁷ Vis dėlto minėtos žmogaus teisės Europos Sąjungos teisėje tapo aiškesnės, kai buvo priimta 2000 m. Europos Sąjungos Pagrindinių teisių chartija¹⁵⁸, kurioje buvo išdėstyti ES pripažįstamos teisės ir principai. Šis dokumentas

¹⁵³ Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija. OL 2012 m. C 326.

¹⁵⁴ *Ibid.*

¹⁵⁵ Sprendimai iš Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 1969 m. lapkričio 12 d. sprendimas *Erich Stauder prieš Stadt Ulm - Sozialamt*, C-29/69, EU:C:1969:57.

¹⁵⁶ Sprendimai iš Europos Sąjungos Teisingumo Teismo. 1970 m. Gruodžio 17 d. sprendimas *Internationale Handelsgesellschaft* Case 11-70, EU:C:1970:114.

¹⁵⁷ ŽALIMIENĖ, S., KALINAUSKAITĖ, A. Balanso paieška tarp pagrindinių žmogaus teisių ir vidaus rinkos laisvių Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktikoje, iš *LIETUVOS VYRIAUSIOJO ADMINISTRACINIO TEISMO BIULETENIS*, Vilnius, 2017, p. 361-363.

¹⁵⁸ Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija. OL 2012 m. C 326,

tuo metu dar nebuvo privalomas, o tik su Lisabonos sutartimi¹⁵⁹ ES Pagrindinių teisių Chartijai¹⁶⁰ buvo suteikta pirminės Europos Sąjungos teisės teisinė galia.¹⁶¹

Vienas iš naujausių ESTT sprendimų, kuriame taip pat yra ieškoma balanso tarp skirtingų teisių yra Google LLC, kur buvo bandoma suderinti privataus gyvenimo gerbimą ir į asmens duomenų apsaugą su informacijos laisvę.

Pagrindinė byla, kilo dėl to, kad Google gavusi fizinio asmens prašymą ištrinti duomenis, rodomus atlikus paiešką pagal jo asmenvardį, turėtų ištrinti nuorodas į tinklalapius, be to, ji turi panaikinti nuorodas iš visų savo paieškos sistemos domeno vardo plėtinių. Google atsisakė atsižvelgti į šį įspėjimą ir apsiribojo tuo, kad ištrynė tokias nuorodas tik iš rezultatų, kurie rodomi atlikus paiešką pasinaudojant domeno vardais, kurie atitinka jos paieškos sistemos versijas valstybėse narėse.¹⁶²

ESTT pabrėžė, kad „teisė į asmens duomenų apsaugą nėra absoliuti; ji turi būti vertinama atsižvelgiant į jos visuomeninę paskirtį ir derėti su kitomis pagrindinėmis teisėmis, remiantis proporcingumo principu“ ir nurodė, jog pusiausvyra tarpteisės į privataus gyvenimo gerbimą ir į asmens duomenų apsaugą, ir, kita vertus, interneto vartotojų informacijos laisvės, pasaulyje gali labai skirtis.

Galiausiai buvo pripažinta, kad paieškos sistemos eksploatuotojas nėra įpareigotas pašalinti nuorodų visose savo paieškos sistemos versijose pagal tuo metu galiojančius teisės aktus. O turi pašalinti minėtas nuorodas tik iš jos „versijų, apimančių visas valstybes nares, ir, jeigu būtina, kartu imtis priemonių, kurios tenkina teisinius reikalavimus ir leidžia veiksmingai užtikrinti, kad interneto vartotojams, atliekantiems paiešką pagal duomenų subjekto asmenvardį vienoje iš valstybių narių, būtų užkirstas kelias naudojantis tokios paieškos rezultatų sąrašu turėti prieigą prie nuorodų, dėl kurių pateiktas prašymas jas pašalinti, arba jie bent jau būtų nuo to labai atgrasomi“.

Taigi, šiuo atveju ESTT pripažino, kad „teisė būti užmirštam“ nėra absoliuti ir buvo išlaikytas balansas tarp asmens duomenų apsaugos ir teisės į informaciją, remiantis proporcingumo principu. Šitokio pobūdžio bylose dėl pagrindinių teisių yra taikomas

¹⁵⁹Lisabonos sutartis, iš dalies keičianti Europos Sąjungos sutartį ir Europos bendrijos steigimo sutartį pasirašyta Lisabonoje, 2007 m. gruodžio 13 d. OL 2007 m. C 306 p.1.

¹⁶⁰ Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija. OL 2012 m. C 326.

¹⁶¹ ŽALIMIENĖ, S., KALINAUSKAITĖ, A. Balanso paieška tarp pagrindinių žmogaus teisių ir vidaus rinkos laisvių Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktikoje, iš *LIETUVOS VYRIAUSIOJO ADMINISTRACINIO TEISMO BIULETENIS*, Vilnius, 2017, 362-363.

¹⁶² Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2019 m. rugsėjo 24 d sprendimas *Google LLC*-507/17, EU:C:2019:772.

adinamas netiesioginis proporcingumas. ESTT siekia išsiaiškinti ar atitinkamos pagrindinės teisės apribotos proporcingai ir ar tai atitinka pagrindines teises. Dauguma pagrindinių teisių nėra nevaržomos ir gali būti teisėtai apribotos. Teigiama, kad apribojimų proporcingumo klausimą ESTT paprastai sprendžia remdamasi dvejais klausimais:

Ar apribojimas, kuris įvestas kaip ES priemonė atitinka bendrojo intereso tikslą, kurio sekia ES.

Jei taip, ar egzistuoja pagrįstas ryšystarp reikalaujamų priemonių ir siekiamo tikslo¹⁶³.

Pavyzdžiui, ESTT byloje *Mary Carpenter* buvo nustatyta, kad valstybė narė pagrįsdama nacionalinę priemonę, kuri gali trukdyti naudotis laisve teikti paslaugas, gali remtis bendrojo intereso tik tuo atveju, jei ta priemonė atitinka pagrindines teises, kurių laikymąsi užtikrina Teisingumo Teismas. Galiausiai ESTT konstatavo, jog išsiuntimo iš šalies sprendimas, neišsaugo teisingos pusiausvyros tarp esamų interesų, tai yra *P. Carpenter* teisės į šeimos gyvenimo gerbimą bei viešosios tvarkos ir visuomenės saugumo užtikrinimo ir konstatuota, kad sprendimas dėl *M. Carpenter* išsiuntimo yra neproporcingas siekiamam tikslui.¹⁶⁴ O dar kitoje ESTT byloje, susijusioje su pagrindinėmis teisėmis, kurioje buvo taikomas proporcingumo principas, buvo pasisakyta, jog nors „svarstomos pagrindinės teisės tiesiogiai pripažįstamos EŽTK ir yra esminiai demokratinės visuomenės pagrindai, vis dėlto iš Konvencijos 10 straipsnio 2 dalies ir 11 straipsnio 2 dalies formuluotės matyti, kad saviraiškos bei susirinkimų laisvei taip pat gali būti taikomi tam tikri bendrojo intereso tikslais pateisinami apribojimai, jeigu numatyti įstatyme, pagal šias nuostatas pagrįsti vienu ar keliais teisėtais tikslais ir būtini demokratinėje visuomenėje, kitaip tariant, pateisinami viršesniu visuomeniniu poreikiu, ir visų pirma proporcingi siekiamam teisėtam tikslui“ ir, kad „EŽTK saugomos pagrindinės teisės, pavyzdžiui, teisė į gyvybę ar draudimas kankinti, elgtis nežmoniškai ar žeminant orumą arba taip bausti, kurios neleidžia jokių išimčių, šia Konvencija garantuojama saviraiškos bei susirinkimų laisvė nėra absoliuti ir turi būti vertinama atsižvelgiant į jos socialinį tikslą.

¹⁶³KARAOLIS, L. *Fundamental Rights Adjudication in the European Union Exploring the Jurisprudence of the Court of Justice* [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. balandžio 9 d.]. Prieiga per internetą: <https://ora.ox.ac.uk/objects/uuid:40f91a4d-c6fd-484f-951e-b16885c34b26/download_file?file_format=pdf&safe_filename=FDK_CK_FINAL%2B%25281%2529.pdf&type_of_work=Thesis> p. 64.

¹⁶⁴ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2002 m. liepos 11 d. sprendimas *Mary Carpenter* C-60/00, EU:C:2002:434 .Iš straipsnio KARAOLIS, L. *Fundamental Rights Adjudication in the European Union Exploring the Jurisprudence of the Court of Justice* [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. balandžio 9 d.]. Prieiga per internetą: <https://ora.ox.ac.uk/objects/uuid:40f91a4d-c6fd-484f-951e-b16885c34b26/download_file?file_format=pdf&safe_filename=FDK_CK_FINAL%2B%25281%2529.pdf&type_of_work=Thesis> p. 189-190.

Todėl naudojimasis šiomis teisėmis gali būti ribojamas su sąlyga, kad tokie apribojimai iš tikrųjų atitinka bendrojo intereso reikalavimus ir, atsižvelgiant į tokių apribojimų tikslus, nėra neproporcingas ir nepriimtinas kišimasis, pažeidžiantis pačių garantuojamų teisių esmę¹⁶⁵. Šioje byloje buvo svarstomos nacionalinės priemonių pateisinimas ne dėl tradicinių pagrindų kaip dėl viešosios politikos ar viešojo saugumo, o dėl žmogaus teisių.¹⁶⁶ sprendime Europos Sąjungos Teisingumo Teismas ieškojo balanso tarp laisvo prekių judėjimo ir saviraiškos bei susirinkimo laisvių, nagrinėdamas situaciją, kai institucijos neuždraudė protesto akciją dėl aplinkosaugos, dėl kurios vykimo buvo uždarytas pagrindinis tranzitinis kelias, Teisingumo Teismas vertino ar protesto akcija riboja laisvą prekių judėjimą, ir po teigiamo atsakymo, ar toks ribojimas buvo pateisinamas. Be to, pažymima, kad paprastai tiek EŽTT, tiek nacionaliniai teismai vertina žmogaus teisių ribojimo pagrįstumą, t. y. ar tam tikras teisėtas interesas nepagrįstai neriboja žmogaus teisių. Bet minėtame sprendime žmogaus teisės (tiksliau – susirinkimų ir saviraiškos laisvės) tapo teisėtu interesu, kuris riboja kitą vertybę – prekių judėjimo laisvę. Todėl buvo ieškoma pateisinimo ne žmogaus teisių ribojimui, o jų įgyvendinimui.¹⁶⁷

Kitoje ESTT byloje iškilo dilema dėl to, kas yra iš tiesų pagrindinė teisė ir ar teisė streikuoti gali būti tokia laikoma, nes argumentuojama, kad pats teisės į streiką įgyvendinimas reiškia tyčinę ekonominės žalos padarymą kitai šaliai¹⁶⁸.

Sprendime Laval buvo pažymėta, kad „naudojimasis nagrinėjamomis pagrindinėmis teisėmis, kaip antai atitinkamai saviraiškos ir susirinkimų laisvės bei žmogaus orumo gerbimas, patenka į Sutarties taikymo sritį. Toks naudojimasis turi būti suderintas su

¹⁶⁵ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2003 m. birželio 12 d. sprendimas *Eugen Schmidberger* C-112/00, EU:C:2003:333. Iš straipsnio KARAOLIS, L. *Fundamental Rights Adjudication in the European Union Exploring the Jurisprudence of the Court of Justice* [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. balandžio 9 d.]. Prieiga per internetą: <https://ora.ox.ac.uk/objects/uuid:40f91a4d-c6fd-484f-951e-b16885c34b26/download_file?file_format=pdf&safe_filename=FDK_CK_FINAL%2B%25281%2529.pdf&type_of_work=Thesis> p. 190.

¹⁶⁶KARAOLIS, L. *Fundamental Rights Adjudication in the European Union Exploring the Jurisprudence of the Court of Justice* [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. balandžio 9 d.]. Prieiga per internetą: <https://ora.ox.ac.uk/objects/uuid:40f91a4d-c6fd-484f-951e-b16885c34b26/download_file?file_format=pdf&safe_filename=FDK_CK_FINAL%2B%25281%2529.pdf&type_of_work=Thesis> p. 69.

¹⁶⁷ ŽALIMIENĖ, S., KALINAUSKAITĖ, A. Balanso paieška tarp pagrindinių žmogaus teisių ir vidaus rinkos laisvių Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktikoje, iš *LIETUVOS VYRIAUSIOJO ADMINISTRACINIO TEISMO BIULETENIS*, Vilnius, 2017. p. 367-368.

¹⁶⁸Iš straipsnio KARAOLIS, L. *Fundamental Rights Adjudication in the European Union Exploring the Jurisprudence of the Court of Justice* [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. balandžio 9 d.]. Prieiga per internetą: <https://ora.ox.ac.uk/objects/uuid:40f91a4d-c6fd-484f-951e-b16885c34b26/download_file?file_format=pdf&safe_filename=FDK_CK_FINAL%2B%25281%2529.pdf&type_of_work=Thesis> p. 71.

reikalavimais, susijusiais su minėta sutartimi saugomomis teisėmis, ir atitikti proporcingumo principą“ ir galiausiai ESTT pripažįsta, jog „teisė imtis kolektyvinių veiksmų yra pagrindinė“.¹⁶⁹

Toks ESTT sprendimas susilaukė kritikos, nes yra teigiama, kad ESTT „taikytas metodas, pagal kurį pagrindinės socialinės Bendrijos teisės, atsižvelgiant į proporcingumo principą, pačios savaime nepateisina pagrindinės laisvės apribojimo, todėl tokiais atvejais visada reikia nustatyti rašytą ar nerašytą pateisinamąjį pagrindą, kurį ši pagrindinė teisė apima, nesiderina su pagrindinių teisių ir pagrindinių laisvių lygiavertiškumo principu“, be to, nurodoma, kad „pagrindinių laisvių ir pagrindinių teisių supanašėjimą, jei yra prieštaravimų, tik atlikus proporcingumo principu pagrįstą patikrinimą galima pasiekti, kad būtų užtikrintas optimalus pagrindinių teisių ir pagrindinių laisvių veiksmingumas“.¹⁷⁰

Taigi, yra atveju, kai ESTT labai plačiai aiškina pagrindines teises ir įvardina jas net kaip teisę imtis kolektyvinių veiksmų, be to, yra išvelgiamas pagrindinių teisių ir laisvių supanašėjimas. Toks supanašėjimas grindžiamas tuo, kad „santykiui tarp pagrindinių laisvių ir pagrindinių teisių būdingas didelis supanašėjimas tiek jų struktūros, tiek turinio atžvilgiu. Pavyzdžiui, galima pagrindinių laisvių užtikrinimo turinį suformuluoti, remiantis pagrindinėmis teisėmis“¹⁷¹ Tokiu atveju, siūloma, kad būtų pripažįstama, kad pagrindinės laisvės įgyvendinimas yra teisėtas tikslas, galintis nustatyti ribas pagrindinei teisei. Ir, taip pat, atvirkščiai, reikia pripažinti, kad ir pagrindinės teisės įgyvendinimas yra teisėtas tikslas, galintis apriboti pagrindinę laisvę.¹⁷²

Grįžtant prie ESTT praktikos, reikia pažymėti, kad Sutarties¹⁷³ nuostatos gali paskatinti taikyti bendruosius principus ir pagrindines teises. Geriausi to pavyzdžiai yra

¹⁶⁹ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2007 m. gruodžio 18 d. sprendimas *Laval* C-341/05, EU:C:2007:809. Iš straipsnio KARAOLIS, L. *Fundamental Rights Adjudication in the European Union Exploring the Jurisprudence of the Court of Justice* [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. balandžio 9 d.]. Prieiga per internetą: <https://ora.ox.ac.uk/objects/uuid:40f91a4d-c6fd-484f-951e-b16885c34b26/download_file?file_format=pdf&safe_filename=FDK_CK_FINAL%2B%25281%2529.pdf&type_of_work=Thesis> p. 195.

¹⁷⁰ Atskiroji nuomonė Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2010 m. balandžio 14 d. atskiroji nuomonė VERICA TRSTENJAK, C-271/08, EU:C:2010:183. Iš straipsnio KARAOLIS, L. *Fundamental Rights Adjudication in the European Union Exploring the Jurisprudence of the Court of Justice* [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. balandžio 9 d.]. Prieiga per internetą: <https://ora.ox.ac.uk/objects/uuid:40f91a4d-c6fd-484f-951e-b16885c34b26/download_file?file_format=pdf&safe_filename=FDK_CK_FINAL%2B%25281%2529.pdf&type_of_work=Thesis> p. 73.

¹⁷¹ *Ibid.*

¹⁷² *Ibid.*

¹⁷³ Turima omenyje Lisabonos sutartis, iš dalies keičianti Europos Sąjungos sutartį ir Europos bendrijos steigimo sutartį pasirašyta Lisabonoje, 2007 m. gruodžio 13 d. OL 2007 m. C 306 p.1.

Viking Line ir Laval bylos, kurios parodo horizontalius Sutarties nuostatų taikymą dėl įsistegimo, paslaugų laisves ir pagrindinės teisės imtis kolektyvinių veiksmų¹⁷⁴ (tokia teisė buvo konstatuota Laval¹⁷⁵ byloje minėtoje anksčiau). O štai Viking Line sprendime ESTT pakartojo, kad „teisė imtis kolektyvinių priemonių, kurios tikslas – darbuotojų apsauga, yra teisėtas interesas, iš esmės galintis pateisinti vienos iš Sutarties garantuojamų pagrindinių laisvių apribojimą“¹⁷⁶.

Šioje byloje buvo bandoma nustatyti pusiausvyrą tarp dviejų vertybių – įsistegimo laosvė ir teisė imtis kolektyvinių veiksmų, galiausiai buvo nuspręsta, kad įsistegimo laisvės apribojimai galimi tik, tada „gali būti pateisinti vieno iš privalomų bendrojo intereso pagrindų apsauga, kaip antai darbuotojų apsauga, su sąlyga, kad įrodyta, jog jie gali užtikrinti teisėto tikslo įgyvendinimą ir neviršija to, kas būtina šiam tikslui pasiekti“¹⁷⁷.

Nagrinėjant ESTT praktiką yra svarbus sprendimas Omega, kuriame „siekiama išsiaiškinti, pirma, ar ekonominės veiklos draudimas dėl priežasčių, susijusių su nacionalinėje Konstitucijoje įtvirtintų pagrindinių vertybių, šiuo atveju – žmogaus orumo, apsauga yra suderinamas su Bendrijos teise, ir antra, ar valstybės narės galimybė dėl tokių priežasčių apriboti Sutarties užtikrinamas pagrindines laisves, t. y. laisvę teikti paslaugas ir laisvą prekių judėjimą, priklauso nuo sąlygos, kad šis apribojimas remiasi bendra visoms valstybėms narėms teisine koncepcija.“¹⁷⁸

ESTT šiame sprendime nurodė, kad „Bendrijos teisės sistema neabejotinai siekia užtikrinti žmogaus orumo apsaugą, kaip bendrą teisės principą. Taigi neabejotina, kad žmogaus orumo apsaugos tikslas yra suderinamas su Bendrijos teise, net jeigu Vokietijoje žmogaus orumo apsaugos principas turi išskirtinį statusą, kaip pagrindinė savarankiška teisė“ ir „priemonių būtinumas ir proporcingumas nėra atmestinas vien todėl, kad valstybė narė pasirinko kitokią apsaugos sistemą nei ta, kurią taiko kita valstybė narė“¹⁷⁹.

¹⁷⁴KARAOLIS, L. *Fundamental Rights Adjudication in the European Union Exploring the Jurisprudence of the Court of Justice* [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. balandžio 9 d.]. Prieiga per internetą: <https://ora.ox.ac.uk/objects/uuid:40f91a4d-c6fd-484f-951e-b16885c34b26/download_file?file_format=pdf&safe_filename=FDK_CK_FINAL%2B%25281%2529.pdf&type_of_work=Thesis> p. 194-195.

¹⁷⁵ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2007 m. gruodžio 18 d. sprendimas *Laval* C-341/05, EU:C:2007:809.

¹⁷⁶ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2007 m. gruodžio 11 d. sprendimas *Viking Line* C-438/05, EU:C:2007:772. Sprendimas iš straipsnio minėto aukščiau.

¹⁷⁷*Ibid.*

¹⁷⁸ DANĖLIENĖ, I. Proporcijumo principas administracinėje teisėje: daktaro disertacija Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2012. p. 112.

¹⁷⁹Byla iš disetacijos minėtos aukščiau. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2004 m. spalio 14 d. sprendimas C-36/02, Omega Spielhallen- und Automatenaufstellungs GmbH, ECR 2004 I-9609.

Taigi, galiausiai yra daroma išvada, „vertinant Sąjungoje pripažįstamų teisių ir laisvių apribojimus bei balansą tarp Sąjungoje garantuojamų pagrindinių laisvių (pvz., laisvo paslaugų judėjimo) ir pagrindinių teisių, *expressis verbis* įtvirtintų šiuo metu jau įsigaliojusioje Chartijoje¹⁸⁰, turi būti remiamasi proporcingumo principu *latu sensu*¹⁸¹“ ir, kad gali būti pateisinamas Sąjungos teisės nustatytų pareigų, susijusių ir su Sąjungoje garantuojamomis pagrindinėmis laisvėmis apribojimas, remiantis tuo, kad pagrindinių teisių laikymasis yra privalomas ir Sąjungai, ir valstybėms narėms, todėl šių teisių apsauga yra teisėtas interesas.¹⁸² Taigi, proporcingumo principu yra remiamasi tokiose ESTT sprendimuose, kuriuose reikia rasti balansą tarp pagrindinių laisvių ir pagrindinių teisių.

Be to, ESTT gana plačiai interpretuoja, kas yra pagrindinė teisė ir aiškina, kad teisė imtis kolektyvinių veiksmų taip pat yra pagrindinė teisė. Be to, yra nuomonių, kad pagrindinių laisvėms ir pagrindinėms teisėms panašios savo struktūra ir turiniu, nes yra galimybė pagrindinių laisvių užtikrinimo turinį suformuluoti, remiantis pagrindinėmis teisėmis ir remiantis tuo, yra pasiūlymų keisti ESTT praktiką, kad būtų pripažįstama, jog pagrindinės laisvės įgyvendinimas yra teisėtas tikslas, galintis nustatyti ribas pagrindinei teisei ir atvirksčiai, kad pagrindinės teisės įgyvendinimas yra teisėtas tikslas, galintis apriboti pagrindinę laisvę.

Be to, yra kitas aspektas, kad kuomet ESTT taiko proporcingumo principą, kai sprendimai yra susiję su visuomenės sveikatos apsaugos sritimi. *Ottica New Line di Accardi Vincenzo* sprendime ESTT akcentuoja, kad laisvės apribojimai, kai jie taikomi taikomi nediskriminuojant dėl pilietybės, gali būti pateisinami privalomaisiais bendrojo intereso pagrindais su tokia sąlyga, kad jie gali užtikrinti tikslo, kurio jais siekiama, įgyvendinimą ir neviršija to, kas būtina šiam tikslui pasiekti.

Dar nurodoma, kad būtent sveikatos apsaugos srityje valstybės narės pačios sprendžia, kokį visuomenės sveikatos apsaugos lygį jos pasirenka užtikrinti ir koku būdu šis lygis turi būti pasiektas. Kadangi šis (sveikatos apsaugos) lygis įvairiose valstybėse narėse gali skirtis, valstybėms narėms turi būti suteikta diskrecija.¹⁸³ Todėl remiantis proporcingumu

¹⁸⁰ Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija. OL 2012 m. C 326.

¹⁸¹ proporcingumo *latu sensu* samprata, kurią sudarantys trys elementai – tinkamumas, būtinumas, proporcingumas *stricto sensu* – iš DANĖLIENĖ, I. Proporciumo principas administracinėje teisėje: daktaro disertacija Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2012. p. 323.

¹⁸² DANĖLIENĖ, I. Proporciumo principas administracinėje teisėje: daktaro disertacija Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2012. p. 115.

¹⁸³ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2013 m. rugsėjo 26 d. sprendimas *Ottica New Line di Accardi Vincenzo* C-539/11, EU:C:2013:591.

buvo konstatuota, kad valstybės narės sveikatos apsaugos srityje pačios gali numatyti apribojimus, pavyzdžiui, reguliuoti kiekį leidimų išduodamų tam tikroje geografinėje zonoje tam, kad galėtų būti steigiamos naujas optikos parduotuves. Svarbu, kad tokiu atveju taikomos priemonės nediskriminuotų dėl pilietybės.

Kitoje ESTT byloje, kurioje taip pat buvo pabrėžta, kad nors valstybė narė turi didesnę diskreciją priimant sprendimus ir atitinkamas priemones, kai tai susiję su sveikatos apsauga, bet „nacionalinės teisės nuostata turi būti laikoma netiesiogiai diskriminuojančia, jeigu pagal savo pobūdį gali labiau paveikti kitų valstybių narių piliečius ir dėl to būtent jie gali atsidurti nepalankioje padėtyje, išskyrus atvejus, kai ši nuostata yra objektyviai pateisinama ir proporcinga siekiamam tikslui“.¹⁸⁴ Be to, šiame sprendime Asūrijos Kunigaikštystė bandė pasiteisinti, jog nevienodą požiūrį galima pateisinti būtinybe išlaikyti farmacinių paslaugų kokybę ir kad vaistininkai turėtų būti su sipažinę su regiono administracijos parengtomis sveikatos programomis bei vaistinių veikla tam šiame regione. Tokie reikalavimai buvo pripažinti neproporcingais ir nurodyta, kad jais negalima remtis siekiant pateisinti nevienodą požiūrį, koks buvo nustatytas byloje.¹⁸⁵ Taigi, proporcingumas neretai taikomas su kitu principu – nediskriminavimo – tokiose ESTT sprendimuose, kurie yra dėl sveikatos apsaugos. ESTT yra suteikusi šioje srityje didesnę diskreciją valstybėms narėms, bet didesnė diskrecija nereiškia, kad valstybės narės gali pažeisti ir nediskriminavimo principą.

Taigi, kiekvienu atveju ESTT įvertina visas bylos aplinkybes ir kokią pagrindinę teisę yra ginama, nes yra sričių kaip sveikatos apsauga, kuriose valstybėms narėms yra suteikiama didesnė laisvė pasirinkti savo veikimo būdą.

Kitas ESTT sprendimas yra Europos Bendrijų Komisija prieš Ispanijos Karalystę, kuriame vėl pabrėžta valstybių narių diskrecija, kai lieka abejonių net ir atsižvelgus į dabartinius mokslo tyrimus, valstybės narės turi pačios nuspręsti, koku lygiu jos siekia užtikrinti žmonių sveikatą ir gyvybę bei ar reikalauti išankstinio maisto produktų pateikimo į rinką leidimo. Kartu, nurodoma, kad valstybės narės negali piktnaudžiauti savo plačia diskrecija visuomenės sveikatos apsaugos srityje, nes pabrėžiama, kad valstybės narės privalo laikytis proporcingumo principo. Tai grindžiama tuo, kad valstybių pasirenkamos priemonės turi apsiriboti tuo, kas iš tikrųjų yra reikalinga visuomenės sveikatos apsaugai

¹⁸⁴ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2010 m. birželio 1 d. sprendimas *José Manuel Blanco Pérez* sujungtose bylose C-570/07 ir C-571/07, EU:C:2010:300.

¹⁸⁵ *Ibid.*

užtikrinti, arba tenkinti imperatyvius reikalavimus, kurie būtų susiję, pavyzdžiui, su vartotojų apsauga. Priemonės tokiais atvejais turi būti proporcingos siekiamam tikslui, kurio nebuvo galima pasiekti kitomis mažiau Bendrijos vidaus prekybą ribojančiomis priemonėmis.¹⁸⁶ ESTT sprendime Geoffrey Léger byla kilo dėl to, kad šioje byloje buvo atsisakyta paimti asmens kraujo donorystei, nes jis turėjo homoseksualių santykių. Argumentuojant tuo, kad minėtas asmuo galėtų būti lytiškai plintančios infekcijos sukėlėjas, dėl to yra numatyta nuolatinė kontraindikacija vyro, turėjusio lytinių santykių su vyru, kraujo donorystei. Taigi, šioje byloje matyti, kad yra klausimas ir dėl diskriminacijos. ESTT pakartojo, kad „bet koks naudojimosi Chartijos pripažintomis teisėmis ir laisvėmis apribojimas turi būti numatytas įstatymo ir nekeisti šių teisių ir laisvių esmės. Be to, pagal tą pačią nuostatą, remiantis proporcingumo principu, apribojimai galimi tik tuo atveju, kai jie būtini ir tikrai atitinka Sąjungos pripažintus bendrus interesus arba reikalingi kitų teisėms ir laisvėms apsaugoti,“¹⁸⁷ Toliau ESTT detalizavo, kad šiuo konkrečiu atveju minėtu apribojimu yra paisoma nediskriminavimo principo esminio turinio, nes is susijęs tik su ribotos apimties klausimu dėl kraujo donorystės atidėjimo ar draudimo siekiant apsaugoti recipientų sveikatą.

Teismas pakartojo, kad atsižvelgiant į proporcingumo principą nacionalinės teisės aktuose numatytos priemonės negali viršyti to, kas tinkama ir būtina norint pasiekti teisėtus tikslus, ir kai galima rinktis iš kelių tinkamų priemonių, reikia taikyti tokią priemonę, kuri mažiausiai suvaržo, o sukelti nepatogumai neturi būti neproporcingi nurodytiems tikslams.¹⁸⁸ Be to, nurodoma jog proporcingumo principas yra paisomas tada, jeigu aukšto recipientų sveikatos apsaugos lygio negalima užtikrinti veiksmingais ŽIV nustatymo būdais, kurie būtų mažiau ribojantys negu nuolatinis kraujo donorystės draudimas grupei vyrų, kurie turėjo homoseksualių lytinių santykių.

Todėl, toks ribojimas yra proporcingas, tik jei nėra mažiau ribojančių metodų, kaip užtikrinti aukštą recipientų sveikatos apsaugos lygį. Tą turėtų patikrinti nacionalinis teismas, atsižvelgiant į mokslo pažangą.¹⁸⁹ Taigi, proporcingumo principas padeda sureguliuoti santykį tarp dviejų skirtingų teisių ir juo remiantis atliekamas tyrimas ar ribojimas tikrai buvo proporcingas ir reikalingas. Proporciumo tyrimas padeda, kai ieškoma balanso, derinant

¹⁸⁶ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2009 m. kovo 5 d. sprendimas *Europos Bendrijų Komisija prieš Ispanijos Karalystę* C-88/07 88, EU:C:2009:123.

¹⁸⁷ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2015 m. balandžio 29 d sprendimas *Geoffrey Léger* C-528/13, EU:C:2015:288.

¹⁸⁸ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2015 m. balandžio 29 d sprendimas *Geoffrey Léger* C-528/13, EU:C:2015:288.

¹⁸⁹ *Ibid.*

valstybių narių diskreciją parinkti tam tikras priemones sveikatos apsaugos srityje ir kartu valstybės pareigą nepažeisti nediskriminavimo principo.

IŠVADOS

1. Proporcingumo principo kilmė siekia net antikos laikus, bet pačio proporcingumo, jau kaip atskiro principo, turinys stipriai buvo išplėtotas tuometinės Prūsijos teisės. Ir dabartinė proporcingumo samprata, kurią naudoja ESTT, EŽTT yra kilusi būtent iš Vokietijos teisėje išplėtotos proporcingumo sampratos, kuri jau daugiau kaip 50 metų taiko proporcingumo testą, sudarytą iš tokių elementų kaip tinkamumas, būtinumas ir proporcingumas siaurąja prasme.
2. Pats proporcingumo tyrimas skiriasi priklausomai nuo to, kuri institucija atlieka proporcingumo testą ar ESTT, ar kita institucija, nes nėra universalios formulės, kuri būtų vienoda. Be to, dažnai skiriasi ir pats proporcingumo tyrimo, kurį taiko ESTT intensyvumas, atsižvelgiant į tai, kokie subjektai dalyvauja byloje (valstybės narėms yra taikomas intensyvesnis tyrimas nei ES institucijoms) ir ESTT kiekvienąkart vertina visas aplinkybes, parinkdamas proporcingumo tyrimo intensyvumą ir atsižvelgia netgi į istorines ar kultūrinės valstybių ypatybes.
3. ESTT sprendimuose, susijusiuose su asmens duomenų apsauga, proporcingumo principas padeda lanksčiau pritaikyti galiojančius įstatymus ir užpildyti teisės spragas, atsižvelgiant į spartų technologijų vystymąsi ir surasti reikiamą pusiausvyrą tarp, pavyzdžiui, teisės į privatų gyvenimą ir informacijos laisvės.
4. ESTT praktika, susijusi su asmens duomenų apsauga nėra vienareikšmė, nes nustatant pusiausvyrą tarp skirtingų teisių ne visada pirmenybė yra suteikiama asmens duomenų apsaugai, bet tikrinama, kad būtų užtikrintas proporcingumo principo laikymasis, o tam reikalinga, kad būtų nustatoma ribojimo rimtumo ir jį pateisinančio motyvo rimtumo sąsaja.
5. Be to, „teisė būti užmirštam“, kylanti iš asmens duomenų apsaugos, nėra absoliuti, o turi būti vertinama atsižvelgiant į jos visuomeninę paskirtį ir derėti su kitomis pagrindinėmis teisėmis, tokiomis kaip interneto vartotojų informacijos laisvė.

6. Siekiant nustatyti pusiausvyrą tarp konkuruojančių teisių, ESTT taiko vadinamą netiesioginį proporcingumo tyrimą. ESTT siekia išsiaiškinti ir patikrinti ar atitinkamos pagrindinės teisės apribotos proporcingai ir, ar tai atitinka pagrindines teises. Nors yra sričių, kaip sveikatos apsauga, kuriose valstybėms narėms yra suteikiama plati diskrecija taikyti apribojimus, kol jie nepažeidžia kitų pagrindinių teisių ir principų.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS:

Europos Sąjungos teisės aktai:

1. 1950 m. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. *Valstybės žinios*, 1995, Nr. 40-987;
2. Europos Sąjungos sutartis OL 1992, C 19;
3. Amsterdamo sutartis, kuria iš dalies keičiama Europos Sąjungos sutartis, Europos Bendrijų steigimo sutartys ir tam tikri su jomis susiję aktai, OL, 1997 C 340;
4. 2014 m. balandžio 3 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva [2014/40/ES](#) dėl valstybių narių įstatymų ir kitų teisės aktų nuostatų, reglamentuojančių tabako ir susijusių gaminių gamybą, pateikimą ir pardavimą, suderinimo ir kuria panaikinama Direktyva 2001/37/EB OL 2014, L 127;
5. Lisabonos sutartis, iš dalies keičianti Europos Sąjungos sutartį ir Europos bendrijos steigimo sutartį pasirašyta Lisabonoje, 2007 m. gruodžio 13 d. OL 2007., C 306;
6. Europos Sąjungos sutarties ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos. OL, 2010 C 83/01;
7. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija. OL 2012 ,C 326.

Specialioji literatūra:

1. AFORI, O. *Proportionality -A New Mega Standard in European Copyright Law*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. balandžio 2 d.]. Prieiga per internetą: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2500232> ;
2. ANDELKOVIC, L. *THE ELEMENTS OF PROPORTIONALITY AS A PRINCIPLE OF HUMAN RIGHTS LIMITATIONS*. Law and Politics Vol. 15, No 3, 2017, [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. vasario 10 d.]. Prieiga per internetą: <<http://casopisi.junis.ni.ac.rs/index.php/FULawPol/article/view/2988/1983>>;
3. BRINK, M. *Bold, but Without Justification? Tjebbes* [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. vasario 21 d.]. Prieiga per internetą: <http://europeanpapers.eu/en/system/files/pdf_version/EP_EF_2019_I_011_Martijn_van_den_Brink.pdf>;

4. CHANTAL, M. *Unchart(er)ed territory: EU fundamental rights and national private law*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. vasario 7 d.]. Prieiga per internetą: <https://pure.uva.nl/ws/files/719572/156248_437924.pdf>;
5. COTTIER, Thomas and others *The Principle of Proportionality in International Law*. NCCR Trade Regulation Working Paper No 2012/38 [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. Vasario 2 d.]. Prieiga per internetą: <<https://ssrn.com/abstract=2598410>>;
6. DANĖLIENĖ, I. Proporcingumo principas administracinėje teisėje: daktaro disertacija Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2012;
7. DLUGOSZ, J. *The Principle of Proportionality in European Union Law as a Prerequisite for Penalization* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://ppuam.amu.edu.pl/uploads/PPUAM%20vol.%207/Dlugosz.pdf>;
8. ENGLE, .E*The History of the General Principle of Proportionality: an Overview* [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. gruodžio 17 d.]. Prieiga per internetą: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1431179>;
9. GRANGER, M. P *The Court of Justice and the Data Retention Directive in Digital Rights Ireland: Telling Off the EU Legislator and Teaching a Lesson in Privacy and Data Protection* [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. Balandžio 7 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.ivir.nl/publicaties/download/1456.pdf>>;
10. Iš straipsnio KARAOLIS, L. *Fundamental Rights Adjudication in the European Union Exploring the Jurisprudence of the Court of Justice* [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. balandžio 9 d.]. Prieiga per internetą: <https://ora.ox.ac.uk/objects/uuid:40f91a4d-c6fd-484f-951e-b16885c34b26/download_file?file_format=pdf&safe_filename=FDK_CK_FINAL%20B%25281%2529.pdf&type_of_work=Thesis> ;
11. KOCHENOV, D. *The Tjebbes Fail* [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. kovo 3 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.europeanpapers.eu/es/system/files/pdf_version/EP_EF_2019_I_009_Dimitry_Kochenov_2.pdf> ;
12. KOSTA, V. *The Principle of Proportionality in EU Law: An Interest-based Taxonomy* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3368867;

13. LEONAITĖ, E. Proporcingumo principas Europos Žmogaus Teisių Teismo Jurisprudencijoje: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2013;
14. LEONAITĖ, E. Proporcingumo principas ir jo taikymas EŽTT bylose prieš Lietuvą pagal EŽTK 8 straipsnį p. TEISĖ, Vilnius, 2010;
15. LENAERTS, K. *Limits on Limitations: The Essence of Fundamental Rights in the EU* [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.cambridge.org/core/services/aop-cambridge-core/content/view/3071D1A8FB881031F8E3F6D5799959BD/S2071832219000622a.pdf/limits_on_limitations_the_essence_of_fundamental_rights_in_the_eu.pdf>;
16. LOSIS, E; PANOMARIOVAS, A. Proportionality: from the concept to the procedure: *Jurisprudencija*, 2010, Nr. 2 ,(120);
17. MYLLY, T Proportionality in the CJEU's Internet Copyright Case Law: Invasive or Resilient? [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. kovo 13 d.]. Prieiga per internetą: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3482393>;
18. PETERS, Anne. *Proportionality as a Global Constitutional Principle*. Max Planck Institute for Comparative Public Law & International Law (MPIL) Research Paper No. 2016-10. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019m. gruodžio 21 d.]. Prieiga per internetą: <<https://ssrn.com/abstract=2773733>>;
19. SAUTER, W. Proportionality in EU Law: A Balancing Act? [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. vasario 5 d.]. Prieiga per internetą: <<https://ssrn.com/abstract=2208467>>;
20. USHER, John. *A Bendrieji Europos Bendrijos teisės principai* ALK/Naujoji Rosma, 2001m;
21. VADI, V. *A History of Success? Proportionality in International Economic Law* [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. vasario 20 d.]. Prieiga per internetą: <<https://eprints.lancs.ac.uk/id/eprint/79283/2/Proportionality.pdf>>;
22. ŽALIMIENĖ, S., KALINAUSKAITĖ, A. Balanso paieška tarp pagrindinių žmogaus teisių ir vidaus rinkos laisvių Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktikoje, iš *LIETUVOS VYRIAUSIOJO ADMINISTRACINIO TEISMO BIULETENIS*, Vilnius, 2017.

Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika:

1. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 1969 m. lapkričio 12 d. sprendimas *Erich Stauder prieš Stadt Ulm - Sozialamt*, C-29/69, EU:C:1969:57;
2. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 1977 m. spalio 19 d. sprendimas *Ruckdeschel and Others prieš Hauptzollamt Hamburg-St Annen*, sujungtos bylos 117/76 ir 16/77, Rink., 1977, p. 2237, 15 p;
3. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 1989 m. Liepos 11 d. sprendimas *Hermann* Case 265/87, EU:C:1989:303;
4. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 1990 m. Lapkričio 13 d. sprendimas *Fedesa* C-331-88, EU:C:1990:391;
5. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 1995 m. lapkričio 30 d. sprendimas *Gebhard* C-55-/94, EU:C:1995:411;
6. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2002 m. liepos 11 d. sprendimas *Mary Carpenter* C-60/00, EU:C:2002:434;
7. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2003 m. birželio 12 d. sprendimas *Eugen Schmidberger* C-112/00, EU:C:2003:333;
8. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2003 m. lapkričio 6 d. sprendimas *Bodil Lindqvist* C-101/01, EU:C:2003:596;
9. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2007 m. gruodžio 11 d. sprendimas *Viking Line* C-438/05, EU:C:2007:772;
10. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2007 m. gruodžio 18 d. sprendimas *Laval* C-341/05, EU:C:2007:809;
11. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2008 m. sausio 29 d. sprendimas *Productores de Música de España (Promusicae)* C-275/06, EU:C:2008:54;
12. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2009 m. kovo 5 d. sprendimas *Europos Bendrijų Komisija prieš Ispanijos Karalystę* C-88/07 88, EU:C:2009:123;
13. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2010 m. birželio 1 d. sprendimas *José Manuel Blanco Pérez* sujungtose bylose C-570/07 ir C-571/07, EU:C:2010:300;

14. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2011 m. liepos 12 d. sprendimas *L'Oréal SA* C-324/09, EU:C:2011:474;
15. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2011 m. gruodžio 21 d. sprendimas *Komisija prieš Austrijos Respubliką* C-28/09, EU:C:2011:854;
16. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2012 m. vasario 16 d. sprendimas *Netlog NV* sprendime C-360/10, EU:C:2012:85;
17. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2012 m. lapkričio 6 d.. sprendimas *Europos Komisija prieš Vengriją* C-286/12, EU:C:2012:687;
18. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2013 m. sausio 22 d. sprendimas *Sky Österreich* C-283/11, EU:C:2013:28;
19. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2013 m. rugsėjo 26 d. sprendimas *Ottica New Line di Accardi Vincenzo* C-539/11, EU:C:2013:591;
20. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2014 m. balandžio 8 d. sprendimas *Digital Rights Ireland* sujungtose bylose C-293/12 ir C-594/12, EU:C:2014:238;
21. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2015 m. balandžio 29 d sprendimas *Geoffrey Léger* C-528/13, EU:C:2015:288;
22. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2015 m. birželio 16 d. sprendimas *Gauweiler*, C-62/14, EU:C:2015:400;
23. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2015 m. gruodžio 23 d.sprendimas *Scotch Whisky Association* C-333/14, EU:C:2015:845;
24. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2016 m. gegužės 4 d. sprendimas *Philip Morris* C-547/14, EU:C:2016:325;
25. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas.2016 m. gruodžio 21 d. sprendimas *Tele2 Sverige* sujungtose bylose C-203/15 ir C-698/15, EU:C:2016:970;
26. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2017 m. sausio 25 d.sprendimas *Vilkas* C-640/15, EU:C:2017:39;
27. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2017 m. gruodžio 13 d.*Crédit mutuel Arkéa* sprendimas T-52/16, EU:T:2017:902;
28. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2018 m. balandžio 17 d. *Vera Egenberger* sprendimas C-414/16, EU:C:2018:257;
29. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas.2018 m. spalio 2 d. sprendimas *Ministerio Fiscal* C-207/16, EU:C:2018:788;

30. Sprendimas iš straipsnio žemiau. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2019 m. kovo 12 d. sprendimas *Tjebbes* C-221/17, EU:C:2019:189;
31. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2019 m. birželio 24 d. sprendimas *Europos Komisija prieš Lenkijos Respubliką* C-619/18, EU:C:2019:531;
32. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2019 m. rugsėjo 24 d. sprendimas *Google LLC* C-136/17, EU:C:2019:773;
33. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2019 m. gruodžio 3 d. sprendimas *Čekijos Respublika prieš Europos parlamentą ir Europos Sąjungos tarybą* C-482/17, EU:C:2019:1035;
34. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2019 m. gruodžio 11 d. sprendimas *TK* C-708/18, EU:C:2019:1064.

Europos Žmogaus Teisių Teismo Praktika:

1. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2014 m. Liepos 1 d. Sprendimas *S.A.S. prieš Prancūziją*, byloje nr. 43835/11.

Kiti šaltiniai:

Atskiroji nuomonė Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2010 m. balandžio 14 d. atskiroji nuomonė *VERICA TRSTENJAK*, C-271/08, EU:C:2010:183.

Santrauka

Šiame darbe analizuojama, kokia yra proporcingumo principo samprata, kaip vystėsi pats principas nuo Antikos laikų. Minėto principo turinio raidai daug įtakos turėjo Vokietija, kurioje buvo plėtojamas ir taikomas proporcingumo testas ir jo elementai. Taip pat darbe yra aptariamos proporcingumo principo koncepcijos kaip „dvigubo proporcingumo testas“. Toliau, nagrinėjama kaip yra taikomas proporcingumo testas ESTT ir EŽTT ir kaip yra specifiskai yra vertinami jų elementai, pavyzdžiui, ESTT kai kada taiko ne pilną testą, o tik jo elementus -tinkamumą ir būtinumą.

ESTT atlikdamas proporcingumo tyrimą, atsižvelgia ir į tai, kokių subjektų veiksmai yra nagrinėjami (valstybių narių ar ES institucijų) ir pagal tai taiko tyrimo intensyvumą ir detalumą. Darbe yra apžvelgiamos ir naujausios proporcingumo principo taikymo tendencijos ir palyginama kaip aiškinamas principas panašiose bylose. Analizuojant proporcingumo principą taikymą ESTT sprendimuose, susijusiose su asmens duomenų apsauga, pastebėtina, kad proporcingumo principas yra daugiausia taikomas, kad padėti užtikrinti skirtingų tasių suderinimą, nors ESTT dažnai pabrėžia, kad nukrypti nuo asmens duomenų apsaugos leidžiančios nuostatos ir jos apribojimai negali neviršyti to, kas griežtai būtina.

Analizuojama kaip derinamos skirtingos pagrindinės teisės ir proporcingumo principas, pastebėtina, kad tuomet ESTT suteikia didesnę diskreciją valstybėms, kai byla susijusi su sveikatos apsaugos sritimi. Nepaisant to, valstybių narių numatomi ribojimai turi būti proporcingi ir pasirenkama mažiausiai ribojanti priemonė ir turi būti užtikrinama, kad taikomos priemonės nėra diskriminacionio pobūdžio.

Summary

In this work the concept of principle of proportionality was analyzed and how the mentioned above principle has historically progressed since the ancient times. A huge impact regarding the content of proportionality principle development had Germany, since in this country the proportionality test and its elements have been applied for 50 years already. Also, in this work, the concepts of proportionality, such as double proportionality test are discussed.

Later, it examines how the proportionality test is applied respectively by the ECJ and the ECtHR and how the elements of test are specifically assessed, for example, the ECJ sometimes applies not the full test but only its elements - adequacy and necessity. In this case, when the proportionality test is applied, the ECJ also takes into account the actions of which subjects are being examined (Member States or EU institutions) in order to choose the intensity and detail of test accordingly.

On the same note, the work reviews the recent tendency in the application of the principle of proportionality and compares how the principle is interpreted in similar cases.

Analyzing the application of the principle of proportionality in ECJ case law in relation to the protection of personal data, it shall be noted that the principle of proportionality is mainly used to help find balance between different fundamental rights. Examining how different fundamental rights and the principle of proportionality are balanced, it should be stated that the ECJ gives more discretion to the member states, in case the case concerns health care. Nevertheless, the restrictions imposed by the Member States must be proportionate and the least restrictive measure shall be chosen, and it must be ensured that the measures taken are not discriminatory.